

Utdanningsdirektoratet

Kompetansekartlegging - lærere i grunnleggende norsk, morsmål og tospråklig fagopplæring

Rapport

September 2008

Utdanningsdirektoratet

Kompetansekartlegging - lærere i grunnleggende norsk, morsmål og tospråklig fagopplæring

Rambøll Management AS
Postboks 427
Hoffsveien 21-23
0213 Oslo, Norge

Telefon (+47) 2252 5903
www.ramboll-management.no

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning	1
1.1	Metodisk gjennomføring	1
2.	Sammendrag	4
2.1	Alder, kjønn og morsmål	4
2.2	Stillingsforhold	4
2.3	Kompetanse	5
2.4	Kompetansebehov og kompetanseheving	6
2.5	Kjennskap til språklig veileder	7
3.	Executive Summary	8
3.1	Age, sex and mother-tongue	8
3.2	Employment	8
3.3	Competence	9
3.4	Competence needs and competence raising measures	10
3.5	Knowledge of the lingual guide	11
4.	Rettigheter til undervisning og krav til kompetanse	12
4.1	Rett til morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring og særskilt norskopplæring	12
4.2	Nye læreplaner	13
4.3	Kompetansekrav til lærere som gir opplæring til språklige minoriteter	14
4.4	Kompetansekrav – tospråklig fagopplæring	19
5.	Resultater - lærere som underviser minoritetsspråklige elever	20
5.1	Bakgrunnsinformasjon om respondentene	20
5.2	Formell kompetanse – lærere som gir opplæring til språklige minoriteter	28
5.3	Realkompetanse – lærere som gir opplæring til språklige minoriteter	40
5.4	Kursdeltakelse	44
5.5	Ønsker for kompetanseutvikling	50
5.6	Kjennskap til Språklig veileder	52
6.	Litteraturliste	55

Tabeller og figurer

Tabell 1-1 Svarfordeling på fylker	2
Figur 5-1: Fordeling på fag (N=518)	20
Figur 5-2: Fordeling på årstrinn (N=518)	21
Figur 5-3: Kjønnfordeling (N=518)	21
Figur 5-4: Aldersfordeling (N=518)	22
Tabell 5-1 Respondentenes morsmål	23
Tabell 5-2 Undervisning i forskjellige fag, fordelt på språk	24
Figur 5-5: Stillingsforhold (N=518)	25
Figur 5-6: Varighet av midlertidig stilling eller vikariat i kommunen (N=86)	25
Figur 5-7: Antall skoler respondentene underviser med (N=518)	26
Figur 5-8: Samlet stillingsprosent (N=518)	27
Figur 5-9: Offentlig godkjent lærerutdanning	29
Figur 5-10: Utdanning som har ført frem til offentlig godkjent lærerutdanning for undervisning i grunnleggende norsk (N=414)	31
Figur 5-11: Høyeste fullførte utdanning for de som ikke har offentlig godkjent undervisningskompetanse – grunnleggende norsk	33
Figur 5-12: Andel med påbegynt lærerutdanning, lærere i grunnleggende norsk	34
Figur 5-13 Morsmålslæreres undervisningskompetanse (N=43)	35
Figur 5-14 Kompetanse til alle som underviser i morsmål, fordelt på norsk/andre morsmål	36
Figur 5-15 Lærerutdanning til lærere i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring	37
Figur 5-16 Høyeste fullførte utdanning for de som ikke har offentlig godkjent undervisningskompetanse – morsmål og tospråklig fagopplæring	38
Figur 5-17 Andel med påbegynt lærerutdanning, lærere i morsmål/tospråklig fagopplæring	39
Figur 5-18 Arbeidserfaring (N=518)	41
Figur 5-19 Arbeidserfaring fra undervisning	42
Figur 5-20 Arbeidserfaring fra undervisning, lærere i morsmål og tospråklig fagopplæring	43
Figur 5-21 Arbeidserfaring fra barnehage eller SFO	43
Figur 5-22: Etter-/videreutdanningstiltak ved universitet/høyskoler (N=518)	45
Figur 5-23 Hvem har tatt initiativ til videreutdanning	46
Figur 5-24 Stipend	47
Figur 5-25 Kursdeltakelse (N=518)	47
Figur 5-26 Deltakelse på kurs i forbindelse med innføring av nye læreplaner, fordelt på undervisningsfag	48
Figur 5-27 Deltakelse på kurs, fordelt på grunnskole/videregående	49
Figur 5-28: Behov for kurs (N=518)	50
Figur 5-29: Kompetansebehov fordelt på alternativer (N=518)	51
Figur 5-30: Grad av kompetanse til kartlegging av læreplannivå – kun de som gir opplæring i henhold til nye læreplaner (N=332)	52
Figur 5-31: Kjennskap til Språklig veileder (N=518)	53

1. Innledning

Det er fastsatt nye læreplaner i grunnleggende norsk for språklige minoriteter og morsmål for språklige minoriteter gjeldende fra skoleåret 2007-2008. Disse læreplanene skiller seg fra andre læreplaner i Kunnskapsløftet ved at de er nivåbaserte og aldersuavhengige. Dette betyr at kompetansemålene er gruppert etter nivå og ikke etter årstrinn. Læreplanene er dessuten uten sluttvurdering med karakter. Det er også utviklet kartleggingsverktøy og veiledningsmaterieell til læreplanen i grunnleggende norsk.

Rambøll Management har fått i oppdrag av Utdanningsdirektoratet å evaluere implementeringen av de nye læreplanene i grunnleggende norsk og morsmål over en treårsperiode, fra 2008 til 2010. Denne kartleggingen av kompetansen til lærere som underviser grunnleggende norsk, morsmål og/eller tospråklig fagopplæring er første del av følgeevalueringen. Kartleggingen vil gi viktig bakgrunnsinformasjon om kompetansen hos de lærerne som underviser i fagene, og som dermed også er å anse som hovedaktører i implementeringen av de nye læreplanene. I denne rapporten presenteres resultatene fra kartleggingen.

1.1 Metodisk gjennomføring

Kartleggingen er gjennomført ved hjelp av en elektronisk spørreskjemaundersøkelse blant lærere som underviser i grunnleggende norsk, morsmål og tospråklig fagopplæring i perioden 20. mai til 17. juni 2008.

En hovedutfordring ved gjennomføring av undersøkelsen er at den totale populasjonen lærere er av ukjent størrelse. Det føres ikke pålitelige oversikter over lærere som underviser i grunnleggende norsk, morsmål og tospråklig fagopplæring på sentralt nivå. Vi kan lese av GSI at det er registrert 3803 lærere (med eller uten godkjent utdanning)¹ som gir morsmålsopplæring eller tospråklig fagopplæring i grunnskolen. Vi mistenker imidlertid at det her kan forekomme dobbeltregistreringer, da vi vet at mange morsmålslærere arbeider ved flere skoler, og det fremgår ikke av GSI om det er kontrollert for dette. Det finnes ikke noen tilsvarende registrering for videregående opplæring. Det eksisterer heller ikke noen registrering av lærere som underviser i grunnleggende norsk verken for grunn- eller videregående opplæring. Dette medfører at vi ikke med sikkerhet kunne velge ut et representativt utvalg respondenter, og heller ikke har kunnet beregne hvor stor andel av den totale populasjonen som har besvart undersøkelsen.

På grunn av manglende respondentdata valgte vi å kontakte respondenter via skoleleder. Hver deltakende skole (ved skoleleder) ble tilsendt 5 link til undersøkelsen, som skulle distribueres til lærere i grunnleggende norsk, morsmål eller tospråklig fagopplæring, dersom skolen hadde slike lærere.

¹ Grunnskolens informasjonssystem på internett. 2007.

Undersøkelsen ble sendt ut i to omganger. I første omgang til 300 grunnskoler og 100 videregående skoler, i andre omgang til ytterligere 200 grunnskoler. Grunnskolene ble valgt ut på bakgrunn av data i GSI, og det ble valgt skoler som oppga at de hadde minoritetsspråklige elever. De videregående skolene ble valgt ut fra deres beliggenhet i områder hvor det var skoler med minoritetsspråklig elever, i og med at det ikke finnes noe register over minoritetsspråklige elever i videregående skole. I utvalget er det flere grunnskoler enn videregående skoler, fordi det er der minoritetsspråklig elever i all hovedsak mottar opplæring i grunnleggende norsk, morsmål og tospråklig fagopplæring. I tillegg ble det sikret representativitet i alle fylker. Totalt ble det dermed sendt ut 3000 elektroniske skjema. Hvert skjema kunne kun benyttes en gang. Dette ble gjort for å hindre at samme skjema ble benyttet av flere respondenter fra samme skole.

Det ble purret elektronisk på respondentene, ved at skoleleder mottok en e-post hvor han/hun ble bedt om å følge opp respondentene. Det ble videre purret telefonisk i to runder før undersøkelsen ble lukket. De innsamlede besvarelsene ble kvalitetssikret ved at ufullstendige besvarelser ble fjernet. Svarfrekvensene og analysene i denne rapporten baserer seg på de 518 kvalitetssikrede besvarelsene som ble samlet inn.

Tabell 1-1 viser svarfordelingen på fylkesnivå. Det ble samlet inn besvarelser fra alle fylkene.

Tabell 1-1 Svarfordeling på fylker

Fylke	Andel	Antall
Akershus	8,1%	42
Aust-Agder	2,7%	14
Buskerud	8,5%	44
Finnmark	5,4%	28
Hedmark	4,6%	24
Hordaland	8,7%	45
Møre og Romsdal	3,7%	19
Nordland	3,1%	16
Nord-Trøndelag	4,2%	22
Oppland	5,0%	26
Oslo	12,4%	64
Rogaland	3,3%	17
Sogn og Fjordane	3,5%	18
Sør-Trøndelag	2,5%	13
Telemark	6,2%	32
Troms	2,5%	13
Vest-Agder	3,3%	17
Vestfold	4,2%	22
Østfold	8,1%	42
I alt		518

En rekke faktorer bidro til at innsamling av besvarelser ble utfordrende:

- Lærere i morsmål og tospråklig fagopplæring har ofte dårlig tilknytning til skolene de underviser på. Morsmålslærere har ofte deltidsstillinger, og deler sin tid mellom flere skoler. Dermed har de redusert kontakt med skoleleder, som ikke alltid har mulighet til å følge opp respondentene direkte, men for eksempel må gå gjennom posthyller og lignende. Vi fikk konkret tilbakemelding fra 5 skoler at de ikke hadde kontaktdata til de aktuelle lærerne. Det at morsmålslærere ofte deler sin tid mellom flere skoler gjør også at de kan ha mottatt link til skjemaet fra flere skoleledere. For å minimere sjansen for at dette skjedde ble det opplyst i informasjonsteksten til undersøkelsen at de bare skulle svare på skjemaet en gang. Rambøll Management anser at det derfor er liten risiko for at tallmaterialet har blitt farget av duplikatbesvarelser.
- Undersøkelsen ble foretatt i en periode der lærere organisert via UNIO var i lønnsforhandlinger med KS og Oslo kommune angående lønnsoppgjøret. De første skolene ble tatt ut i streik 26. mai, og streiken ble først avsluttet 5. juni (6. juni i Oslo) På landsbasis ble en rekke skoler tatt ut i streik i løpet av perioden. Vi fikk konkret tilbakemelding fra 12 skoler at de ikke kunne delta i undersøkelsen på grunn av streiken eller forberedelser til streik, og det er grunn til å tro at langt flere skoler enn de som ga tilbakemelding ikke hadde anledning til å delta i undersøkelsen. I tillegg fikk vi flere tilbakemeldinger i etterkant av streiken at undersøkelsen var mottatt, eventuelt distribuert, men ble lavt prioritert på grunn av ekstraarbeidet lærerne hadde for å ta igjen det tapte etter streiken før skoleslutt.

På tross av de forbehold som må tas om undersøkelsen som følge av disse utfordringene, mener Rambøll Management at resultatene gir en indikasjon på kompetansen og kompetansebehovet blant lærere i grunnleggende norsk, morsmål og/eller tospråklig fagopplæring.

Den videre evalueringen av implementering av nye læreplaner i grunnleggende norsk og morsmål vil kunne utdype, bekrefte og eventuelt avkrefte tendenser som ses i dette materialet. Særlig gjelder dette kompetanse knyttet til implementering av og opplæring etter de nye læreplanene i grunnleggende norsk og morsmål.

2. Sammendrag

Rambøll Management har på oppdrag for Utdanningsdirektoratet kartlagt kompetansen til lærere i grunnleggende norsk, morsmål og tospråklig fagopplæring. Kartleggingen er del av følgeevalueringen av implementeringen av nye læreplaner i grunnleggende norsk og morsmål. Kartleggingen ble gjennomført i mai og juni 2008, som en elektronisk spørreundersøkelse. Det ble samlet inn totalt 518 komplette besvarelser. Av disse oppga 289 respondenter at de underviste i grunnleggende norsk, og 153 at de underviste i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring. En liten gruppe, 11 stykker, oppga at de underviste i grunnleggende norsk og morsmål. I analysene er disse inkludert i begge respondentgrupper. En gruppe på 44 personer oppga at de ikke visste/at det ikke var relevant hva de underviste i.

2.1 Alder, kjønn og morsmål

Det er blant respondentene i undersøkelsen en klar overvekt av kvinner, hele 79 % av respondentene er kvinner. Dette er i tråd med tendensen i lærerstanden for øvrig, og er ikke overraskende.² Dersom en ser bare på de respondentene som oppgir at de underviser i grunnleggende norsk er kvinneandelen enda høyere (86 %). Videre er 56 % av respondentene 46 år eller eldre. Også dette er i tråd med tendenser blant lærerstanden for øvrig.³

Respondentene ble også spurt om å oppgi deres morsmål, og der kom det fram at 67 % av respondentene har norsk som morsmål. For øvrig fordeler respondentene seg på 33 forskjellige språk. De språkgruppene som oppgis av flest respondenter er kurdisk (4 %), vietnamesisk (3 %), urdu (3 %) og arabisk (3 %). Respondenter med norsk som morsmål underviser ikke overraskende i all hovedsak i grunnleggende norsk.

2.2 Stillingsforhold

Respondentene ble også spurt om å oppgi hvilke(t) trinn de underviste på. 56 % underviser på årstrinn 1-4, 46 % på årstrinn 5-7, 29 % på årstrinn 8-10 og 19 % på videregående skole. Respondentene hadde anledning til å krysse av på flere svarkategorier, dermed summerer ikke prosentene ovenfor til 100.

Når det gjelder respondentenes ansettelsesforhold viser kartleggingen at lærere som underviser i morsmål/tospråklig fagopplæring sjeldnere har fast stilling enn lærere som underviser i grunnleggende norsk. Over halvparten av respondentene som underviser i morsmål/tospråklig fagopplæring har hatt midlertidig stilling eller vikariat i mer enn 4 år. Videre har respondenter som underviser i morsmål/tospråklig fagopplæring sjeldnere full stillingsbrøk enn respondenter som underviser i grunnleggende norsk.

² SSB http://www.ssb.no/utdanning_tema/

³ SSB (2004) <http://www.ssb.no/emner/04/02/utlaerer/tab-2004-09-20-02.html>

Vi ser et klart skille mellom de to hovedrespondentgruppene når det gjelder deres tilknytning til skolene. Over halvparten av respondentene som underviser i morsmål/tospråklig fagopplæring underviser ved 2 eller flere skoler. Blant respondentene som underviser i grunnleggende norsk er det bare 5 % som oppgir at de underviser ved 2 eller flere skoler. Det er Rambøll Managements erfaring fra tidligere undersøkelser at dette kan skyldes at morsmåls lærere/tospråklige faglærere har vanskelig for å få full stilling ved en skole på grunn av at de mangler allmennlærerkompetanse, mens lærere som underviser i grunnleggende norsk oftere har kompetanse og godkjenning til å undervise i andre fag i tillegg. I tillegg er det ofte få elever med samme morsmål ved hver enkelt skole, hvilket gjør at morsmåls lærere ofte må dele sin tid på flere skoler for å fylle arbeidsuken.

2.3 **Kompetanse**

En sentral del av kartlegging var å undersøke hvorvidt lærere som underviser minoritetsspråklige barn har offentlig godkjent utdanningskompetanse for å drive dette arbeidet. Undersøkelsen fant at totalt sett er 8 % av disse lærerne som oppgir at de ikke har offentlig godkjent lærerutdanning. Andre undersøkelser har funnet at det i lærerstanden i grunnskolen er 4 %⁴ og i videregående skole er 6 % som ikke har offentlig godkjent lærerutdanning⁵. Det er dermed en betydelig høyere andel lærere som underviser minoritetsspråklige elever som ikke har den nødvendige, formelle kompetanse enn det er blant lærerstanden for øvrig.

Når det gjelder hva slags lærerutdanning respondentene har viser det seg at de fleste har allmennlærerutdanning eller universitets- og/eller høyskoleutdanning med PPU. Hvis vi skiller ut de respondentene som ikke har norsk som morsmål viser det seg at de sjeldnere har offentlig godkjent utdanning. Disse har imidlertid ofte annen høyskole/universitetsutdanning, men har som oftest ikke påbegynt noen lærerutdanning.

Når vi ser på lærere som underviser i grunnleggende norsk finner vi at 60 % har allmennlærerutdanning, 18 % har universitets/høyskoleutdanning med PPU og 10 % har førskoleutdanning. Blant lærere i grunnleggende norsk som ikke har godkjent undervisningskompetanse har nesten alle universitets/høyskoleutdanning (92 %). Videre har 39 % av respondenter som underviser i grunnleggende norsk uten å ha godkjent undervisningskompetanse påbegynt lærerutdanning.

Blant lærere som gir opplæring i morsmål/tospråklig fagopplæring er det 11 % som ikke har offentlig godkjent undervisningskompetanse overhodet, mens ytterligere 10 % svarer at de ikke vet hvorvidt de har slik kompetanse. Rambøll Management antar at de som svarer at de "ikke vet" med høy sannsynlighet ikke har godkjent lærerutdanning, dermed har hele 21 % av respondentene som underviser i morsmål/tospråklig fagopplæring ikke godkjent utdanning til å drive med dette, hvilket

⁴ Lagerstrøm, Bengt Oscar (2007) *Kompetanse i grunnskolen, hovedresultater 2005/2006*. SSB rapport 2007/21

⁵ Turmo, Are og Aamodt, Per O. (2007) *Pedagogisk og faglig kompetanse blant lærere i videregående skole*. På oppdrag for Utdanningsdirektoratet.

må sies å være en høy andel. Tall fra GSI indikerer imidlertid at det blant morsmåls- lærere totalt sett er 45 % som ikke har godkjent undervisningskompetanse. Dette tallet er basert på skolelederens innrapportering av antall morsmåls- lærere ved skole med og uten godkjenning. To forbehold må tas; det kan tenkes at samme morsmåls- lærere innrapporteres fra flere skoler, i og med at denne undersøkelsen og andre har vist at morsmåls- lærere ofte underviser ved flere skoler. I tillegg er det ikke sikkert at skoleledere alltid har oversikt over godkjenningskravene til morsmåls- lærere, i og med at disse skiller seg fra de krav som stilles til for eksempel allmenn- og faglærere.

Respondentene ble også spurt om å svare på noen spørsmål angående deres ar- beidserfaring, og hele 97 % av respondentene har arbeidserfaring fra sektorene sko- le, fritid, undervisning og forskning. Blant de som underviser i morsmål og/eller to- språklig fagopplæring har over halvparten arbeidserfaring fra SFO eller barnehage. Dette må anses å være svært positive funn. Videre har 52 % av respondentene mer enn 10 års erfaring med undervisning i norsk skole; blant lærere i mors- mål/tospråklig fagopplæring er andelen 50 %. Dette indikerer at lærere i grunnleg- gende norsk, morsmål og/eller tospråklig fagopplæring har lang og relevant erfaring med undervisning. I tillegg har 62 % av lærere i morsmål og/eller tospråklig fa- gopplæring arbeidserfaring med undervisning i skolen fra sitt opprinnelsesland.

2.4 **Kompetansebehov og kompetanseheving**

Denne kartleggingen skulle også se på hvilke kompetansebehov lærere som undervi- ser i grunnleggende norsk, morsmål og/eller tospråklig fagopplæring har, samt hvil- ke kompetansehevingstiltak de har deltatt på. Det ble derfor spurt om deres opplev- de behov for kompetanseheving i forbindelse med innføring av nye læreplaner for språklige minoriteter (organisering av opplæring, didaktikk og klasseledelse, vurde- ring og kartlegging, språk og kultur, områdene "lytte og tale" og "lese og skrive" fra læreplanene, språklæring) samt kompetanse til kartlegging av læreplannivå. Det viste seg at 48 % av respondentene i høy eller meget høy grad føler at de har behov for kompetanseheving i forbindelse med innføring av nye læreplaner for språklige minoriteter. Behovet er høyest innenfor vurdering og kartlegging, hvor 51 % oppgir at de til høy eller meget høy grad har behov for ytterligere kompetanse. 40 % oppgir at de til høy eller meget høy grad har behov for kompetanseheving innenfor området "språklæring". Bare 18 % av respondentene som underviser etter de nye læreplane- ne svarer at de til høy eller meget høy grad har kompetanse til kartlegging av lære- plannivået til elevene. Disse funnene indikerer at det må gjøres en betydelig kompe- tansehevingsinnsats ovenfor denne lærergruppen.

Når det gjelder allerede gjennomført kompetanseheving oppgir 38 % av responden- tene at de ikke har deltatt på noen etter-/videreutdanningstiltak ved universitet eller høyskole. 19 % hadde tatt "Norsk som andrespråk", 18 % hadde en videreutdanning i flerkulturell pedagogikk og 34 % hadde tatt annen videreutdanning ved høyskole eller universitet, for eksempel innenfor språk, IKT eller pedagogisk arbeid på små- skolesteget. 75 % av respondenten oppga at de selv hadde tatt initiativ til videreut- danningen. I tillegg oppga 67 % at de ikke hadde mottatt stipend for hele eller deler av videreutdanningen, mens 17 % hadde mottatt stipend fra kommu-

ne/fylkeskommune, og 9 % hadde mottatt stipend fra Utdanningsdirektoratets stipendordning. Dette kan tyde på at kompetansehevings tiltak i stor grad er overlatt til lærerne selv å ivareta, og ikke oppmuntres til i stor grad fra skoleeiers og det offentliges side.

Respondentene ble også spurt om deres deltakelse på kurs i regi av skole eller skoleeier, og totalt 76 % av respondentene har deltatt på et eller flere kortere kurs (mindre enn 16 timer) i regi av skolen eller skoleeier. Imidlertid hadde bare 40 % deltatt på noen form for kortere kurs (mindre enn 16 timer) i forbindelse med innføring av nye læreplaner for språklige minoriteter. Respondenter som gir opplæring i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring har i høyere grad enn respondenter som underviser grunnleggende norsk deltatt på kurs i forbindelse med innføring av nye læreplaner. Dette er et noe overraskende funn, men kan tyde på at skoleeiere og skoleledere har ment at det var større behov for kompetanseheving blant morsmåls-lærere/tospråklig faglærere.

2.5 **Kjennskap til språklig veileder**

Det er utarbeidet en veileder til arbeidet med minoritetsspråklige elever som har lav eller ingen kompetanse i norsk, og som har behov for å følge læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Veilederen presenterer sentrale temaer innenfor andrespråklæring, utvikling av språklige ferdigheter og flerspråklighet, organisering av opplæringen, samt bruk av digitale verktøy og kartleggingsmateriellet "Språkkompetanse i grunnleggende norsk". Respondenten ble spurt om deres kjennskap til denne veilederen, og hele 41 % av alle respondenter oppgir at de ikke kjenner til den språklige veilederen som følger de nye læreplanene. Blant respondenter som underviser på videregående nivå er det hele 61 % som ikke kjenner til den språklige veilederen. Dette indikerer at både skoleeiere og Utdanningsdirektoratet har en jobb å gjøre i forbindelse med informasjonsarbeide rettet mot denne gruppen lærere i forbindelse med innføring av nye læreplaner i grunnleggende norsk og morsmål.

3. Executive Summary

On behalf of the Norwegian Directorate for Education and Training Rambøll Management has mapped the competence of teachers of Basic Norwegian for Language Minorities Subject Curriculum, Mother-tongue for Language Minorities Subject Curriculum and bilingual subject teachers. The mapping is part of the follow-evaluation of the implementation of new subject curriculums in Basic Norwegian and Mother-tongue for Language Minorities. The mapping was conducted as an electronic questionnaire during May and June 2008. A total of 518 completed questionnaires were collected. Of these, 289 respondents were teachers of Basic Norwegian, while 153 were teachers of Mother-tongue and/or bilingual subject teachers. A small group, 11 respondents, reported that they taught both Basic Norwegian and Mother-tongue for Language Minorities. In the analysis these respondents have been included in both groups of respondents. 44 respondents answered that they didn't know/it wasn't relevant what they taught.

3.1 Age, sex and mother-tongue

There is a clear majority of women among the respondents, in total 79 % of the respondents are female. This is in line with the percentage of women among Norwegian teachers in general, and is not surprising.⁶ If we look only at those respondents that teach Basic Norwegian the percentage of women is even higher (86 %). In addition, 56 % of the respondents are 46 years or older. This is also in accordance with the age-setup of Norwegian teachers in general.⁷

The respondents were also asked to specify their mother-tongue, and 67 % of the respondents gave Norwegian as their mother-tongue. The rest of the respondents spoke a total of 33 different languages. The languages that were given by the largest number of respondents were Kurdish (4 %), Vietnamese (3 %), Urdu (3 %) and Arabic (3 %). Respondents that gave Norwegian as their mother-tongue were, unsurprisingly, to a high degree teachers of Basic Norwegian

3.2 Employment

The respondents were also asked to specify which level they taught at. 56 % teach grades 1-4, 46 % teach grades 5-7, 29 % teach grades 8-10 and 19 % teach upper secondary classes. The respondents were able to give several answers, which is why these percentages don't add up to 100.

As for the employment conditions of the respondents the mapping shows that teachers of Mother-tongue/bilingual subject teachers to a lower degree than teachers of Basic Norwegian are permanently employed. Over half the respondents that teach Mother-tongue/bilingual subject education have been temporarily employed for more than 4 years, and can therefore be entitled to permanent employment in accordance

⁶ SSB http://www.ssb.no/utdanning_tema/

⁷ SSB (2004) <http://www.ssb.no/emner/04/02/utlaerer/tab-2004-09-20-02.html>

with the Working Environment Act.⁸ In addition, respondents that teach Mother-tongue/bilingual subject education are less likely to be fully employed than respondents that teach Basic Norwegian.

Over half the respondents that teach Mother-tongue/bilingual subject teachers teach at two schools or more. Among respondents that teach basic Norwegian only 5 % say that they teach at two schools or more. Rambøll Management has through earlier projects experienced that these might be caused by the fact that Mother-tongue/bilingual subject teachers are less likely to be able to take a full teaching position because they lack the required teacher's education, while teachers in basic Norwegian more often have the qualifications to teach other subjects as well. In addition, there are often few students with the same mother-tongue at each school, thus obligating mother-tongue teachers to divide their time among several schools in order to fill their work-week.

3.3 Competence

A central activity of the mapping was to investigate whether teachers that teach children with a minority-language background have the necessary qualifications for doing this work. The study found that a total of 8 % of these teachers do not have an approved teacher's education. Other studies have found that among teachers in primary and lower secondary schools 4 % lack an approved education⁹, while among teachers in upper secondary schools 6 % lack an approved education.¹⁰ There is thus a substantially higher percentage of teachers teaching minority-language students that don't have an approved education than among teachers in general.

When we look at what kind of teacher's education the respondents have it turns out that most have a general teacher's education or a university and/or university/college education with PPU.¹¹ If we look specifically at teachers with another mother-tongue than Norwegian we find that they more often lack an approved teacher's education. They do, however, often have another university/university college education, but have generally not started on a teacher's education.

When we look at teachers that teach Basic Norwegian we find that 60 % have a general teacher's education, 18 % have a university/university college education with PPU and 10 % have a pre-school teacher's education. Among those teachers of Basic Norwegian that don't have an approved teacher's education almost all (92 %) have a university/university college education. In addition, 39 % of the respondents that teach Basic Norwegian without having an approved teacher's education have started on a teacher's education.

⁸ Arbeidsmiljøloven

⁹ Lagerstrøm, Bengt Oscar (2007) *Kompetanse i grunnskolen, hovedresultater 2005/2006*. SSB rapport 2007/21

¹⁰ Turmo, Are og Aamodt, Per O. (2007) *Pedagogisk og faglig kompetanse blant lærere i videregående skole*. På oppdrag for Utdanningsdirektoratet.

¹¹ Practical Pedagogy Education (Praktisk pedagogisk utdanning)

Among teachers that teach Mother-tongue/bilingual subject education 11 % say that they lack a formally approved teacher's education, while an additional 10 % don't know if they have such an education. Rambøll Management is of the opinion that those respondents that have answered that they don't know to a high degree can be assumed to not be in possession of an approved teacher's education, and so a total of 21 % of the respondents that teach mother-tongue/bilingual subjects lack the formal qualifications to do so. This must be said to be a big share of the group. Figures from GSI indicate, however, that among mother-tongue teachers a total of 45 % lack formal qualifications. This number is based on school leaders' reports on the number of teachers, both with and without formal qualifications, at their school. Two reservations have to be made about this number; it is possible for the same teacher to be counted several times if he/she is listed by school leaders from several schools, as both this and other studies have shown that mother-tongue teachers often teach at multiple schools. In addition it is not certain that all school leaders are fully aware of the requirements for qualification for mother-tongue teachers, as these vary from the qualification requirements for teachers in general.

The respondents were also asked to answer some questions about their work experience, and a total of 97 % of the respondents have work experience from the sectors school, after-school, education and research. Among those respondents that teach mother-tongue and/bilingual subjects over half have work experience from after-school childcare or pre-schools. These findings have to be said to be very positive. In addition, 52 % of the respondents have more than 10 years work-experience from teaching in Norwegian schools; among mother-tongue teachers the share is 50 %. This indicates that teachers of Basic Norwegian, Mother-tongue and/or bilingual subjects have long and relevant work experience. In addition, 62 % of Mother-tongue/bilingual subject teachers have work experience from their native country.

3.4 **Competence needs and competence raising measures**

This mapping was also to look at the competence needs of Basic Norwegian, Mother-tongue and bilingual subject teachers, as well as what competence raising measures they have participated in. They were therefore asked about their experienced need for additional competence in relation to the implementation of new subject curriculums for language-minority students (in the areas of organizing education, didactics and class leadership, assessment and mapping, language and culture, the areas "listening and speaking" and "reading and writing" from the subject curriculums, and language learning) as well as their competence in mapping students' level of proficiency in order to place them on the correct subject curriculum level. A total of 48 % of the respondents answered that they to a high or very high degree require additional competence in connection with the implementation of the new subject curriculums. The need is greatest within the area of assessment and mapping, where 51 % feel that they to a high or very high degree require additional competence. 40 % feel that they to a high or very high degree need additional competence within the area "language learning". Only 18 % of the respondents that teach in accordance with the new subject curriculums answer that they to a high or very high degree have the competence to map students' proficiency levels in order to place them on the correct

subject curriculum level. These findings indicate that a significant effort has to be made in order to raise the competence of this group of teachers.

When it comes to competence raising measures that these teachers have already participated in, 38 % of the respondents replied that they hadn't participated in any additional or further education programs at universities and/or university colleges. 19 % had taken "Norwegian as a Second Language", 18 % had a further education in multicultural pedagogy, and 34 % had taken another further or additional education at universities and/or university colleges, for example within language, ICT or pedagogy for working on the lower class levels. 75 % of the respondents replied that they had personally taken the initiative to participate in further or additional education. In addition 67 % stated that they hadn't received a stipend for any or all of the further or additional education, while 17 % had received a stipend from the municipality/county, and 9 % had received a stipend from the Directorate for Education and Training's stipend arrangement. This indicates that competence raising measures are to a large degree left for the teachers themselves to initiate and finance.

Respondents were also asked about their participation in courses arranged by their school(s) or school-owner, and a total of 76 % of the respondents have participated in one or more courses (less than 16 hours) arranged by the school(s) or school-owner. However, only 40 % had participated in any form of courses (less than 16 hours) arranged in connection with the implementation of new subject curriculums in Basic Norwegian and Mother-tongue for Language Minorities. Respondents that are Mother-tongue and/or bilingual subject teachers have to a higher degree than Basic Norwegian teachers participated in courses in connection with the implementation of the new subject curriculums. This is a somewhat surprising find, but might indicate that school-owners and -leaders feel that Mother-tongue and bilingual subject teachers are in greater need of additional competence.

3.5 **Knowledge of the lingual guide**

In connection with the new subject curriculums a guide to working with minority-language students with limited or no competence in Norwegian has been developed. The guide presents central themes within second-language learning, developing lingual skills and multilingualism, organizing education, as well as using digital tools and the mapping tool "Language competence in Basic Norwegian". Respondents were asked if they knew of this guide, and a total of 41 % of the respondents indicated that they were not familiar with the guide. Among respondents that teach at the upper secondary level a total of 61 % were not familiar with the guide. This indicates that both school-owners and the Directorate for Education and Training have work to do in providing information to this group of teachers in connection with the implementation of new subject curriculums in Basic Norwegian and Mother-tongue for Language Minorities.

4. Rettigheter til undervisning og krav til kompetanse

4.1 Rett til morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring og særskilt norskopplæring

Noen elever kan ikke snakke norsk når de begynner på skolen. Selv flerspråklige elever som er født i Norge kan ha svært begrensede norskerferdigheter når de begynner på skolen. Det offentlige har et ansvar for at elevene blir ivaretatt på skolen. Dette ansvaret er presisert i Opplæringsloven § 2-8, "Særskild språkopplæring for elevar frå språklege minoritetar":

Elevar i grunnskolen med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen. Om nødvendig har slike elevar også rett til morsmålsopplæring, tospråkleg fagopplæring eller begge delar.

Morsmålsopplæringa kan leggjast til annan skole enn den eleven til vanleg går ved. Når morsmålsopplæring og tospråkleg fagopplæring ikkje kan givast av eigna undervisningspersonale, skal kommunen så langt mogleg leggje til rette for anna opplæring tilpassa føresetnadene til elevane.

Elevenes rettigheter til særskilt språkopplæring gjelder inntil de har tilstrekkelige kunnskaper i norsk til å følge ordinær opplæring. Opplæringslovens § 2-8 gjelder imidlertid bare i grunnskolen. Det er satt i gang en prosess for å endre paragrafen slik at den også gjelder for videregående skole, men inntil da er det ingen eksplisitt rett til særskilt norskopplæring i videregående opplæring¹². Minoritetsspråklige elever i videregående opplæring kan allikevel ha rett til særskilt språkopplæring med hjemmel i bestemmelsene om spesialundervisning (Opplæringslovens § 5-1). Elevene har rett til spesialundervisning dersom de ikke har eller ikke kan få tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet. Spesialundervisning kan blant annet innebære særskilt tilrettelagt språkopplæring dersom eleven har behov for det.¹³

Tilbudet til minoritetsspråklige elever må ses i sammenheng med tilpasset opplæring, som er et grunnleggende prinsipp for skolen, videre må rettighetene ses i sam-

¹² Retten til særskilt norskopplæring i videregående opplæring ble innført 1. august 2008. Kunnskapsdepartementet. LOV-2008-06-20-48. "Lov om endringer i opplæringslova og privatskolelova." Se også St. Meld. 23 (2007-2008) *Språk bygger broer* og Ot. Prp. nr. 40 *Om lov om endringer i opplæringslova og privatskolelova*.

¹³ Opplæringslova <http://www.lovdatab.no/all/hl-19980717-061.html>

menheng med at forskning på flerspråklighet tyder på at gode ferdigheter på morsmålet er av avgjørende betydning for språktilegnelse og læring.¹⁴

Skolene må *samarbeide* for å kunne gi tilfredsstillende tilbud, ettersom det kan by på praktiske problemer å tilby språkopplæring for elever fra alle verdens land. Tilgangen på tospråklige lærere er begrenset selv i de største kommunene og noen elever har dessuten et morsmål som det ikke er mange i Norge som behersker.

4.2 Nye læreplaner

Læreplanene i morsmål for språklige minoriteter og grunnleggende norsk for språklige minoriteter er fastsatt, og gjelder fra skoleåret 2007 – 2008. Hovedformålet med læreplan i morsmål for språklige minoriteter og læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter er å fremme tilpasset opplæring i henhold til Opplæringslovens bestemmelser. Planene er overgangsplaner med den hensikt å fremme språklig selv-tillit og trygghet som grunnlag for norskspråklig utvikling, og det skal legges til rette for at elevene skal utvikle gode læringsstrategier og innsikt i egen språklæring.

Som en følge av å være overgangsplaner skal læreplanene kun benyttes inntil elevene har tilstrekkelig kompetanse til å følge opplæringen etter den ordinære læreplanen i norsk. Læreplanene er aldersuavhengige og nivåbaserte, slik at eleven skal få undervisning ut i fra det norsknivået de befinner seg på, og ikke ut i fra alder slik det var tidligere. Hvorvidt eleven har behov særskilt opplæring, og i så fall hvilket nivå i læreplanen opplæringen skal ta utgangspunkt i må vurderes i forkant av opplæringen og videre følges opp. Læreplanene er delt inn i hovedområder med tilhørende kompetansemål som er basert på det europeiske rammeverket for språklæring. De grunnleggende ferdighetene å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese, å kunne regne og å kunne bruke digitale verktøy er spesifisert, og er integrert i kompetansemålene. Det gis ingen vurdering med karakter ettersom læreplanene er nivåbaserte overgangsplaner.

I tilknytning til læreplan for grunnleggende norsk for språklige minoriteter har Utdanningsdirektoratet laget et kartleggingsverktøy og en veileder til skolene. Kartleggingsmaterialet er tilpasset hovedområdene, nivåene og kompetansemålene i læreplanen. Materialet er ment å være støttende i forhold til å vurdere måloppnåelse, og når det gjelder å beslutte om eleven skal gå over til ordinær opplæring. Veilederen er utarbeidet med tanke på arbeidet med minoritetsspråklige elever som har lav kompetanse i norsk, og dermed behov for å følge læreplanen i norsk for språklige minoriteter. Den presenterer sentrale temaer knyttet til andrespråkinnlæring og organisering av denne, samt å gi en oversikt over læremidler og pedagogiske ressurser. Videre er veilederen ment å kunne benyttes av enkeltlærere, skoler, skoleledere og som kursmateriell i forbindelse med grunn-, etter- og videreutdanning.

Utdanningsdirektoratet har utviklet et 16-timers etterutdanningsprogram i andrespråkdidaktikk og nivåbaserte læreplaner for å styrke kompetansen i grunnleggende

¹⁴ Se for eksempel Cummins, Jim (2000) *Language, power and pedagogy. Bilingual children in the crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters.

norsk for språklige minoriteter, som startet høsten 2007. Etterutdanningen omfatter i stor grad de samme temaene som den tidligere nevnte veilederen, og tilbys til nøkkelpersoner som pedagogiske veiledere, koordinatore og ressurslærere i fylkene.

4.3 **Kompetansekrav til lærere som gir opplæring til språklige minoriteter**

Alle som skal ansettes i undervisningsstilling, må ha pedagogisk bakgrunn i samsvar med rammeplanene for lærerutdanningene med forskrifter¹⁵, eller ha tilsvarende pedagogisk kompetanse.¹⁶ Vi vil komme tilbake til hva dette innebærer.

I undersøkelsen har det vært et mål å kartlegge formalkompetanse og realkompetanse hos lærere som gir opplæring i grunnleggende norsk og morsmål for språklige minoriteter, samt tospråklig fagopplæring.

Spørsmålene i undersøkelsen har følgende *overordnede* struktur:

1. Hvilke fag underviser respondenten i?
2. Har respondenten offentlig godkjent kompetanse for å undervise i fagene?
 - Hvis ja: Hvilken utdanning har gitt offentlig godkjenning?
 - Hvis nei: Hva slags utdanning har respondenten?
3. Har respondenten tatt tilleggsutdanning eller deltatt på kurs – hvilke?
4. Hva slags arbeidserfaring har respondenten?
5. Hva slags behov for kompetanseutvikling opplever respondenten at hun/han har?

I kartlegging av formalkompetanse har vi tatt utgangspunkt i de krav som stilles til kompetanse i forskrift til Opplæringslova, samt de endringer som kom mars – 08. Dette er gjort for å undersøke i hvilken grad lærere som underviser i de gitte fagene møter dagens krav. Ut over dette har vi også stilt spørsmål om de har tidligere godkjent kompetanse.

Krav til undervisning i grunnleggende norsk, morsmål og tospråklig fagopplæring er i utgangspunktet noe ulike, og de er også avhengig av hvilket årstrinn læreren underviser på. Dette gir et relativt komplekst bilde av hva som er kravene, noe det er nødvendig å ha med seg som bakgrunnsforståelse når en går videre inn i resultatene fra kartleggingen. Vi velger derfor å gjengi kravene i sin helhet før vi går videre med

¹⁵ jf. lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler § 3-2 andre ledd

¹⁶ Forskrift til opplæringsloven, § 14-1. Krav til pedagogisk kompetanse

å vise hvordan vi har valgt å kategorisere kravene for å gi ryddige alternativer å forholde seg til for respondentene.

4.3.1 **Krav til kompetanse i lovverket**

Som presisert tidligere er det en forutsetning, i Forskrift til opplæringslova, at den som underviser fyller de generelle kravene til undervisningskompetanse. For undervisning i morsmål finnes det ytterligere spesifiseringer som vi skal komme tilbake til etter at vi har presentert kompetansekravene slik de er gitt i forskrift til opplæringslova.

Paragraf 14-2 omhandler ansettelse i undervisningsstilling på barnetrinnet i grunnskolen, der kravene er knyttet til årstrinn:

1) Den som skal tilsetjast i undervisningsstilling på 1.- 4. årstrinn, må fylle eitt av desse krava:

- Førskolelærerutdanning, jf. nasjonal rammeplan, og minst 60 studiepoeng vidareutdanning innretta på undervisning på barnetrinnet
- Førskolelærerutdanning, jf. nasjonal rammeplan, med spesialpedagogisk utdanning tilsvarende minst 60 studiepoeng, dersom hovudoppgåva er spesialundervisning eller behova til elevane gjer slik utdanning ønskeleg
- Allmennlærerutdanning, jf. nasjonal rammeplan
- Faglærerutdanning i praktiske og/eller estetiske fag, jf. nasjonale rammeplanar, eller tilsvarende kompetanse i desse faga. Tilsetjing kan skje for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 30 studiepoeng relevant utdanning
- 3-årig faglærerutdanning for tospråklege, jf. godkjent plan. Tilsetjing kan skje for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 30 studiepoeng relevant utdanning.

2) Den som skal tilsetjast i undervisningsstilling på 5.-7. årstrinn, må fylle eitt av desse krava:

- Allmennlærerutdanning, jf. nasjonal rammeplan
- Faglærerutdanning, jf. nasjonale rammeplanar, for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 30 studiepoeng relevant utdanning
- Yrkesfaglærerutdanning, jf. nasjonale rammeplanar, for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 30 studiepoeng relevant utdanning
- Universitets- og/eller høgskoleutdanning som samla utgjær minst 240 studiepoeng, inklusive pedagogisk utdanning etter § 14-1, for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 30 studiepoeng relevant utdanning
- Førskolelærerutdanning, jf. nasjonal rammeplan, med spesialpedagogisk utdanning tilsvarende minst 60 studiepoeng, dersom hovudoppgåva er spesialundervisning eller behova til

elevane gjer slik utdanning ønskeleg.

- 3-årig faglærerutdanning for tospråklege, jf. godkjent plan. Tilsetjing kan skje for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 30 studiepoeng relevant utdanning.

b) Tilsetjing i undervisningsstilling på ungdomstrinnet i grunnskolen

Den som skal tilsetjast i undervisningsstilling på 8.- 10. årstrinn, må fylle eitt av desse krava:

- Allmennlærerutdanning, jf. nasjonal rammeplan. Ved tilsetjing for undervisning i faga norsk, matematikk eller engelsk må vedkommande ha minst 60 studiepoeng relevant utdanning for tilsettingsfaget.
- Faglærerutdanning, jf. nasjonale rammeplanar, for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 30 studiepoeng relevant utdanning
- Yrkesfaglærerutdanning, jf. nasjonale rammeplanar, for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 30 studiepoeng relevant utdanning
- Universitets- og/eller høgskoleutdanning som samla utgjer minst 240 studiepoeng, inklusive pedagogisk utdanning etter § 14-1, for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 30 studiepoeng relevant utdanning. Ved tilsetjing for undervisning i faga norsk, matematikk eller engelsk må vedkommande likevel ha minst 60 studiepoeng relevant utdanning for faget.
- Førskolelærerutdanning, jf. nasjonal rammeplan, med spesialpedagogisk utdanning tilsvarande minst 60 studiepoeng, dersom hovudoppgåva er spesialundervisning eller behova til elevane gjer slik utdanning ønskeleg.
- 3-årig faglærerutdanning for tospråklege, jf. godkjent plan. Tilsetjing kan skje for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 30 studiepoeng relevant utdanning.

Paragraf 14-3:

a) Den som skal tilsetjast i undervisningstilling i *studieførebuande fag* i den vidaregåande skolen, må fylle eitt av desse krava:

- Universitets- og/eller høgskoleutdanning som samla utgjer minst 240 studiepoeng, inklusive pedagogisk utdanning etter § 14-1, for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 60 studiepoeng relevant utdanning
- Faglærerutdanning, jf. nasjonale rammeplanar, for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 60 studiepoeng relevant utdanning
- Lærerutdanning, jf. § 14-2, med spesialpedagogisk utdanning tilsvarande minst 60 studiepoeng, dersom hovudoppgåva er spesialundervisning eller behova til elevane gjer slik utdanning ønskeleg.

b) Den som skal tilsetjast i undervisningsstilling i yrkesfag i den vidaregåande skolen, må fylle eitt av desse krava:

- Yrkesfaglærerutdanning, jf. nasjonal rammeplan, for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 60 studiepoeng relevant utdanning, jf. § 14-5
- Universitets- og/eller høgskoleutdanning som samla utgjer minst 180 studiepoeng inklusive pedagogisk utdanning etter § 14-1, for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 60 studiepoeng relevant utdanning
- Faglærerutdanning, jf. nasjonale rammeplanar, for undervisning i fag/på fagområde der vedkommande har minst 60 studiepoeng relevant utdanning
- Fagbrev, sveinebrev eller fullført og bestått anna yrkesfagleg utdanning i vidaregåande opplæring, 2 års yrkesteoritisk utdanning utover vidaregåande skolenivå og 4 års yrkespraksis etter fullført vidaregåande opplæring, for undervisning i fag/på fagområde som utdanninga/bakgrunnen er relevant for. I tillegg krevst pedagogisk kompetanse etter § 14-1
- Lærerutdanning, jf. § 14-2, med spesialpedagogisk utdanning tilsvarande minst 60 studiepoeng, dersom hovudoppgåva er spesialundervisning eller behova til elevane gjer slik utdanning ønskeleg.

Når det gjelder tidligere godkjent utdanning og overgangsordninger er det § 14-8 i Forskrift til opplæringsloven som er gjeldende: "Alle som har utdanning som lærar etter tidlegare reglar, eller som har fått dispensasjon frå tidlegare lærerutdanningskrav, vil framleis ha gyldig kompetanse for å bli tilsett i undervisningstilling."

Som vi har sett er kravene noe ulike for undervisning i grunnskolen om en jobber i 1.-4. årstrinn, 5.-7. årstrinn eller 8. – 10. årstrinn¹⁷. For undervisning i videregående

¹⁷ FOR 2008-03-04 nr. 214: Forskrift om endring i forskrift til opplæringslova

opplæring er kravene noe forskjellig ut fra om en underviser i allmenne fag eller i yrkesfag.¹⁸ Der det er spesifisert at lærerne skal ha "minst 30/60 studiepoeng relevant utdanning" dreier det seg for lærere i grunnleggende norsk om studiepoeng i norsk.

For å lage et spørreskjema som er forståelig for respondentene og som gir mening i de videre analysene, har det vært nødvendig å forenkle spørsmålene i forhold til kompleksiteten i forskriften. Rambøll Management har derfor kategorisert kravene til undervisning i følgende alternativer som ble gitt i spørreskjemaet:

- Førskolelærer og minst 1 års relevant videreutdanning for å undervise på barnetrinnet.
- Førskolelærer og minst 1 års spesialpedagogisk utdanning
- Allmennlærerutdanning
- Yrkesfaglærerutdanning, med minst 30 studiepoeng norsk
- Faglærerutdanning med minst 30 studiepoeng norsk
- 3-årig faglærerutdanning for tospråklige lærere, med minst 30 studiepoeng norsk
- Universitets- og/eller høgskoleutdanning med PPU, med minst 30 studiepoeng norsk
- Godkjent utdanning etter tidligere regler

Med disse alternativene mener vi å ha en oppsummering av alternativene for godkjent undervisningskompetanse. Samtidig ser vi at de første alternativene er knyttet til krav for undervisning på 1.-4. trinn.

4.3.2 **Krav til formell kompetanse – morsmålslærere**

Vi har i spørreundersøkelsen kartlagt formell kompetanse og realkompetanse, samt ønsker for kompetanseutvikling hos morsmålslærere. Også her ble det innført ny læreplan i 2007. Læreplanen i morsmål kan brukes både i grunnskolen og i videregående opplæring. Opplæringen etter morsmålsplanen skal ses i sammenheng med opplæring etter læreplanen i grunnleggende norsk, og skal fremme tilpasset opplæring etter bestemmelser i Opplæringsloven. Planen er en overgangsplan som bare skal brukes til elevene kan følge opplæring etter den ordinære læreplanen i norsk.¹⁹

¹⁸ FOR 2006-06-23 nr 724: Forskrift til opplæringslova. (§ 14:Kompetanseforskriften)

¹⁹ Utdanningsdirektoratet "Læreplan i morsmål for språklige minoriteter."

http://www.udir.no/templates/udir/TM_L%C3%A6replan.aspx?id=2100&laereplanid=432536

(Lest: 4/7/08)

Krav til kompetanse for undervisning i morsmål er fastlagt i Forskrift til Opplæringsloven.²⁰ Den som skal ansettes som morsmålslærer må fylle ett av disse kravene:

1. Lærerutdanning frå heimlandet til eleven og dokumentert gode norskkunnskaper.
2. Lærer med samme morsmål som eleven: Universitets- og/eller høgskoleutdanning av ei samla lengd på minst 3 år inklusive pedagogisk utdanning etter § 14-1, og dokumentert gode norskkunnskapar. 1 1/2 år av utdanninga må omfatte språket og kulturen til eleven
3. Norskspråklig lærer som ikke har same morsmål som eleven: Universitets- og/eller høgskoleutdanning i eleven sitt språk som samla utgjør minst 90 studiepoeng, og god kjennskap til den kulturelle bakgrunnen til eleven, i tillegg til pedagogisk utdanning etter § 14-1.
4. 3-årig faglærerutdanning for tospråklige, jf. godkjent plan. Ansettelse kan skje for undervisning der læreren har samme morsmål som eleven. Endra ved forskrift 9 juli 2007 nr. 884 (i kraft 1 aug 2007).

Vi ser at ut over kravet i § 14-1, er det vektlagt at læreren skal ha god kjennskap til både elevens språk og kultur, og her er det naturlig nok ulike regler basert på hva som er lærerens morsmål.

4.4 **Kompetansekrav – tospråklig fagopplæring**

Morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring blir ofte sett under ett i grunnskolen, og den tospråklige lærer er ofte også elevens morsmålslærer.²¹ Samtidig er arbeidet som gjøres av ulike art. Mens morsmålslæreren gir opplæring i nettopp morsmålet, er hensikten med den tospråklige fagopplæringen å bidra til eller i sin helhet gi undervisning i fagene på elevens morsmål.

Kompetansekravene til lærere som gir tospråklig fagopplæring er ikke, som med morsmålslærere, nærmere spesifisert i Forskrift til opplæringslova, og går derfor under kravene i § 14-2.

²⁰ Opplæringsloven, § 14-4 og § 14-5, "Krav til kompetanse ved tilsetjing i undervisningsstilling"

²¹

http://ils.uio.no/studier/ppu/programplan/fagdidaktikk/fagdidaktikk_tospraklig_opplaring.html

5. Resultater - lærere som underviser minoritetsspråklige elever

Vi vil i dette kapitlet presentere resultatene fra undersøkelsen for all lærere som underviser minoritetsspråklige elever. Det ble samlet inn totalt 518 besvarelser fra respondenter som underviser minoritetsspråklige elever.

Vi har valgt å presentere svarfrekvensene fordelt på tre kategorier der det er interessant:

- Alle
- Respondenter som underviser i grunnleggende norsk
- Respondenter som underviser i morsmål/tospråklig fagopplæring

Respondentene kunne også velge at de underviste i morsmål og grunnleggende norsk, og 11 stykker svarte dette. Disse er inkludert i begge gruppene.

5.1 Bakgrunnsinformasjon om respondentene

I kartleggingen fikk respondentene spørsmål om hvilke fag de underviser i - for språklige minoriteter. Vi ønsket å få kjennskap til hvor mange av respondentene som nå gir opplæring etter ny læreplan i grunnleggende norsk og i morsmål, og dette ble også presisert i spørsmålene.

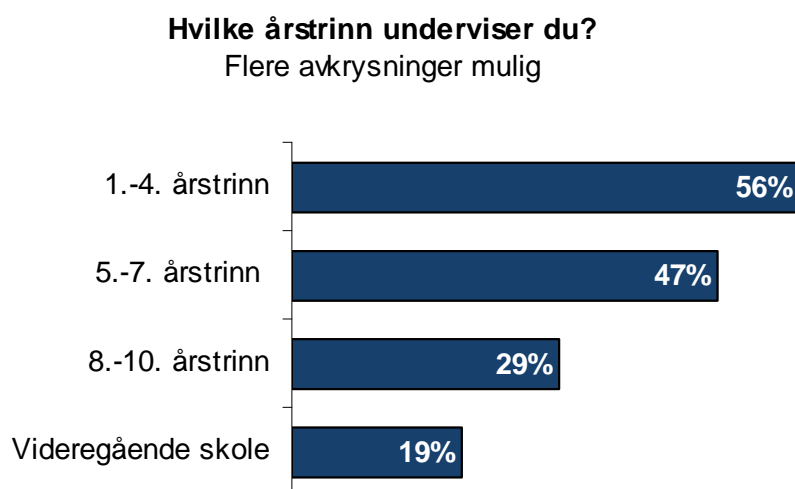
Figur 5-1: Fordeling på fag (N=518)

I figur 5-1 ser vi fordelingen, som viser at 56 %, en overvekt av respondentene, gir opplæring i grunnleggende norsk i henhold til ny læreplan. 15 % av respondentene gir opplæring i morsmål og tospråklig fagopplæring, 12 % gir opplæring i tospråklig fagopplæring, og bare 6 % underviser bare i morsmål. 9 % av respondentene oppgir at de underviser etter gamle planer, hvilket kan indikere at de underviser norsk som andrespråk.

Videre har det vært interessant å se på hvilke årstrinn respondentene gir opplæring til.

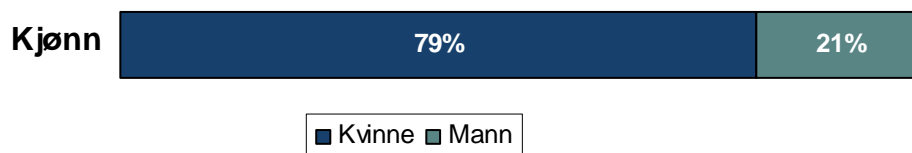
Figur 5-2: Fordeling på årstrinn (N=518)

Figur 5-2 viser at 56 % av respondentene gir opplæring på 1-4 årstrinn og 47 % gir opplæring til 5.-7. årstrinn. Når vi ser på spredningen av elever med morsmål som mottar morsmålsundervisningen/tospråklig fagopplæring i grunnskolen ser vi at antallet som mottar slik opplæring er høyest i de laveste klassetrinnene.

Blant respondentene er det en klar overvekt av kvinner.

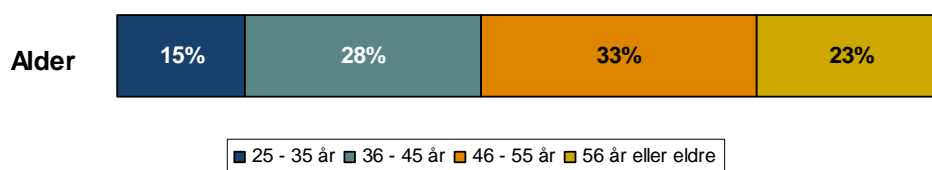
Figur 5-3: Kjønnfordeling (N=518)

Tall fra SSB viser at syv av ti lærere i grunnskolen er kvinner, i det hensyn kan vi si at undersøkelsen er representativ.²² Dersom en ser på lærere som underviser i grunnleggende norsk er andelen kvinner enda høyere (86 %).

Videre ser vi at det er en god spredning på alderen til de som underviser språklige minoriteter.

Figur 5-4: Aldersfordeling (N=518)

Figur 5-4 viser at over halvparten av respondentene er over 46 år. En SSB undersøkelse fra 2003 fant at 43,6 prosent av alle lærere i Norge var over 50 år. Dermed virker alderssammensettingen av lærere som underviser minoritetsspråklige elever å følge de nasjonale trendene.²³

5.1.1 Lærernes morsmål

Respondentene ble også spurt om hvilket morsmål de hadde. Tabell 5-1 viser svarfordelingen.

²² SSB http://www.ssb.no/utdanning_tema/

²³ SSB (2004) <http://www.ssb.no/emner/04/02/utlaerer/tab-2004-09-20-02.html>

Tabell 5-1 Respondentenes morsmål

	Prosent	Respondenter
Norsk	67%	347
Kurdisk	4%	19
Vietnamesisk	3%	16
Urdu	3%	15
Arabisk	3%	14
Bosnisk, serbisk og/eller kroatisk	2%	12
Polsk	2%	11
Somali	2%	10
Tyrkisk	2%	10
Albansk	2%	8
Tamil	2%	8
Annet	9%	48
I alt		518

Fra tabell 5-1 kan vi se at 67 % av respondentene oppgir at de har norsk som morsmål. For øvrig fordeler respondentene seg på totalt 33 forskjellige språk. De språkene som ligger under kategorien "annet" har alle mindre enn seks respondenter. Språkene polsk, bosnisk, serbisk og kroatisk var ikke oppgitt som egne valg, men var hyppig spesifisert under "annet" kategorien, og er derfor spesifisert i tabell 5-1. Andre språk som ble spesifisert av respondentene var engelsk, spansk, fransk, tysk, nederlandsk, samisk, islandsk, svensk, finsk, russisk, tsjetsjensk, dari, farsi, hindi, punjabi, thai, amharisk, oromo og swahili.

Vi har sett på respondentenes morsmål og hva de underviser i. Tabell 5-2 viser at respondenter med norsk som morsmål i all hovedsak underviser i grunnleggende norsk.

Tabell 5-2 Undervisning i forskjellige fag, fordelt på språk

	Norsk	Urdu	Somali	Arabisk	Kurdisk	Vietnamesisk	Albansk	Tyrkisk	Tamil	Annet	I alt
Opplæring i grunnleggende norsk (i henhold til ny læreplan)	79%	7%	0%	7%	0%	0%	0%	20%	0%	14%	56%
Opplæring i morsmål og tospråklig fagopplæring (morsmål i henhold til ny læreplan)	1%	47%	60%	57%	26%	63%	50%	30%	63%	38%	15%
Tospråklig fagopplæring	2%	47%	30%	29%	63%	31%	38%	50%	25%	23%	12%
Opplæring i morsmål (i henhold til ny læreplan)	5%	0%	0%	7%	0%	6%	13%	0%	13%	14%	6%
Opplæring i morsmål og grunnleggende norsk (i henhold til nye læreplaner)	1%	0%	10%	0%	11%	0%	0%	0%	0%	4%	2%
Vet ikke/ikke relevant	11%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	7%	9%
I alt	347	15	10	14	19	16	8	10	8	71	518

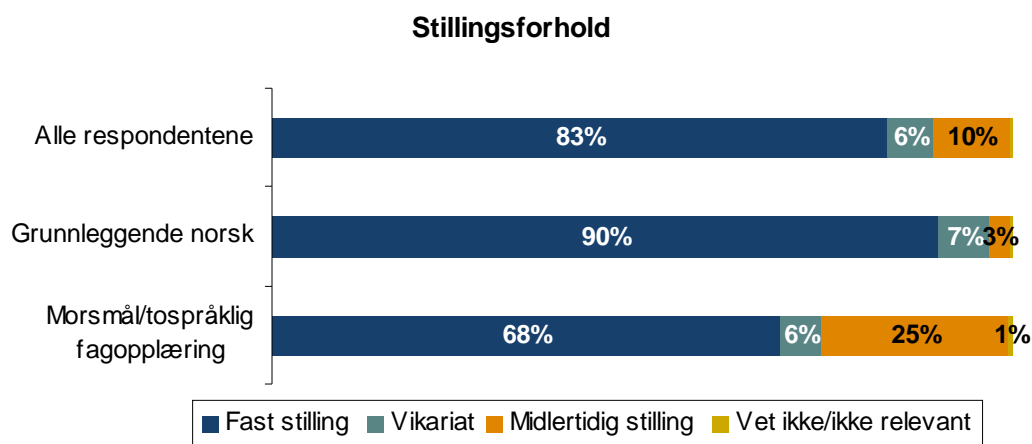
Tabell 5-2 viser at 79 % av respondentene med norsk morsmål underviser i grunnleggende norsk. Respondenter med norsk som morsmål underviser veldig sjeldent i andre fag enn grunnleggende norsk; vi ser at det er til sammen 9 % som underviser i morsmål eller tospråklig fagopplæring. Videre er det 11 % som krysset av for kategorien "vet ikke/ikke relevant". Det kan tenkes at disse underviser i norsk som andre språk.

Det er videre få respondenter som underviser kun i morsmål; de fleste av respondentene som ikke underviser grunnleggende norsk underviser både morsmål og tospråklig fagopplæring, eller kun i tospråklig fagopplæring. Det er også bare noen få respondenter som oppgir at de underviser i både grunnleggende norsk og morsmål; totalt dreier dette seg om 11 respondenter.

5.1.2 Lærernes stillingsforhold

Respondentene ble spurt hva slags stillingsforhold de hadde.

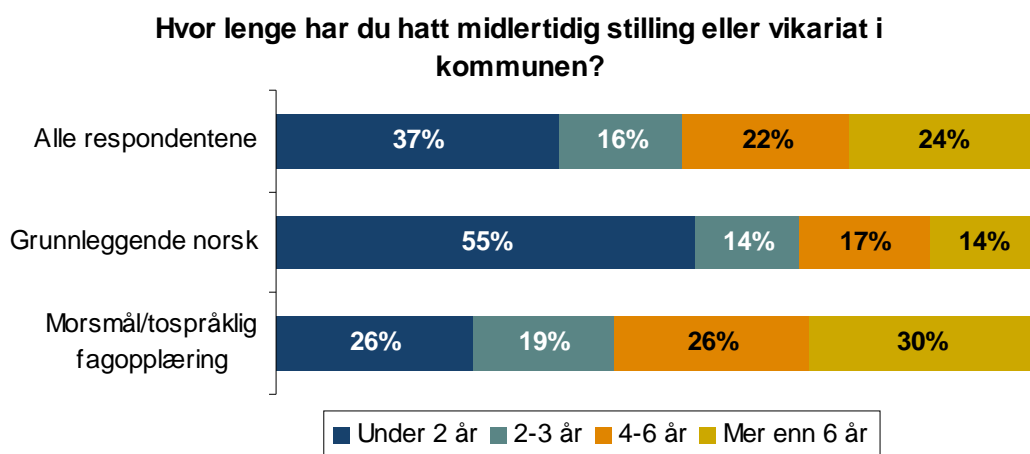
Figur 5-5: Stillingsforhold (N=518)

Figur 5-5 viser at de som underviser i grunnleggende norsk i større grad har fast stilling enn de som underviser i morsmål/tospråklig fagopplæring. En-fjerdedel av lærere i morsmål/tospråklig fagopplæring har en midlertidig stilling, mens bare 3 prosent av lærere i grunnleggende norsk har dette. Imidlertid er andelen som er i vikariater omtrent lik for begge respondentgrupper.

De av respondentene som oppga at stillingen deres var et vikariat eller en midlertidig stilling, fikk videre spørsmål om de hvor lenge de hadde dette stillingsforholdet i kommunen. Figur 5-6 viser fordelingen.

Figur 5-6: Varighet av midlertidig stilling eller vikariat i kommunen (N=86)

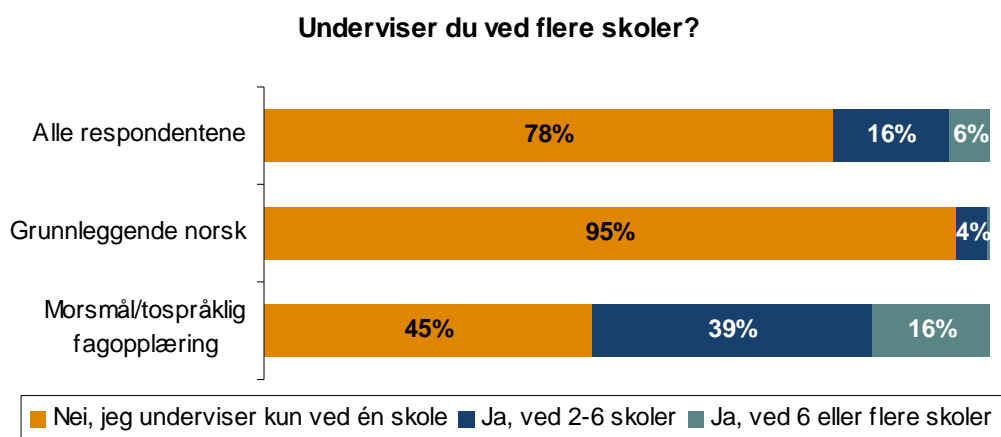

Figur 5-6 viser at det er relativt store forskjeller på stillingsforholdene til lærere i grunnleggende norsk og lærere i tospråklig fagopplæring og morsmål.

Vi ser at vikariatene og de midlertidige stillingene i grunnleggende norsk har hatt kortere varighet enn for de som driver morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring. Blant sistnevnte gruppe er det hele 56 % som har hatt en midlertidig stilling eller vikariat i mer enn 4 år i kommunen. Arbeidsmiljøloven tillater bruk av midlertidige stillinger bare dersom arbeidets karakter tilsier det og arbeidet atskiller seg fra det som ordinært utføres. Videre kan vikariater også besittes av midlertidig ansatte. Ansatte som har hatt midlertidig stilling i mer enn fire år sammenhengende har samme stillingsvern som fast ansatte^{24, 25}.

Det finnes en rekke mindre skoler i landet, og ved mange skoler er det et fåtall som er minoritetsspråklige. Det er derfor slik at morsmålslærere gjerne jobber mindre stillingsprosjenter – ved flere skoler. Vi stilte alle respondentene spørsmål om de underviser ved flere skoler, svarfordelingen vises i figur 5-7.

Figur 5-7: Antall skoler respondentene underviser med (N=518)

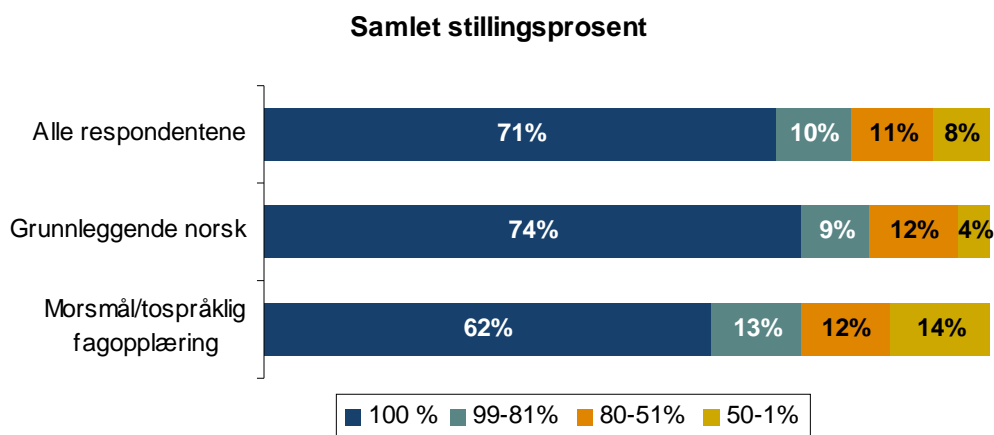

Vi ser i figur 5-7 at det er et klart skille mellom lærere i grunnleggende norsk, og morsmåls/tospråklige faglærere. Lærere i grunnleggende norsk, som vi tidligere har sett hovedsakelig har norsk som morsmål, underviser i all hovedsak ved kun en skole. Blant lærere i morsmål/tospråklige faglærere underviser over halvparten ved mer enn en skole, 55 prosent sier at dette gjelder for dem. I tillegg underviser 16 prosent av morsmålslærere ved mer enn 6 skoler. Det er ikke overraskende at lærere i morsmål/tospråklig fagopplæring i stor grad oppgir at de underviser ved flere skoler. Rambøll Management har gjennom tidligere prosjekter erfart at morsmålslærere i noen kommuner er organisert som en ambulerende tjeneste som reiser mellom flere skoler etter behov.

²⁴ Midlertidig ansatte som er i praksis, arbeidsmarkedstiltak eller er trenere, utøvere, dommere eller ledere innenfor den organiserte idrett er unntatt fra denne regelen

²⁵ Arbeidsmiljøloven § 14-9 <http://www.lovdata.no/all/tl-20050617-062-014.html#14-9>

Figur 5-8: Samlet stillingsprosent (N=518)

Figur 5-8 viser at det også er et skille mellom lærere i grunnleggende norsk og morsmålslærere/tospråklig faglærer i forhold til deres stillingsprosent. Mens nesten tre av fire lærere i grunnleggende norsk oppgir at de har 100 prosent stilling, og bare 4 prosent oppgir at de har mindre enn 50 prosent stilling, er tilsvarende tall for morsmålslærere/tospråklige faglærere 62 prosent og 14 prosent. Lærere i morsmål/tospråklig fagopplæring har også mye større sannsynlighet for å jobbe halv stilling eller mindre, 26 prosent oppgir at de gjør dette, mot 16 prosent for lærere i grunnleggende norsk. Tall fra SSB viser til sammenligning at sett under et så jobber 31 prosent av alle lærere deltid.²⁶

Når vi ser disse to i sammenheng med hverandre ser vi at lærere i morsmål/tospråklig fagopplæring som oppgir at de har 51-80 prosent stilling i stor grad oppgir at de underviser ved 2-6 skoler (61 %). Lærere som har større stillingsbrøk oppgir i større grad at de underviser ved bare en skole (40 %). Lærere med halv stilling eller mindre oppgir i størst grad at de underviser ved bare en skole (72 %).

5.1.3 Oppsummering; bakgrunnsinformasjon

I delkapitel 5-1 har vi sett at:

- 56 % av respondentene gir opplæring i grunnleggende norsk i henhold til ny læreplan. 56 % av respondentene underviser på årstrinn 1-4, 46 % på årstrinn 5-7, 29 % på årstrinn 8-10 og 19 % på videregående skole. 79 % av respondenter med norsk som morsmål (67 % av totalt antall respondenter) gir opplæring i grunnleggende norsk. Respondenter med andre morsmål underviser for det meste i morsmål og tospråklig fagopplæring.
- Respondenter som underviser i morsmål/tospråklig fagopplæring har sjeldnere fast stilling enn respondenter som underviser i grunnleggende norsk.

²⁶ SSB (2004) "Færre unge lærere i skolen" [lest 13.8.2008]
<http://www.ssb.no/emner/04/02/utlaerer/>

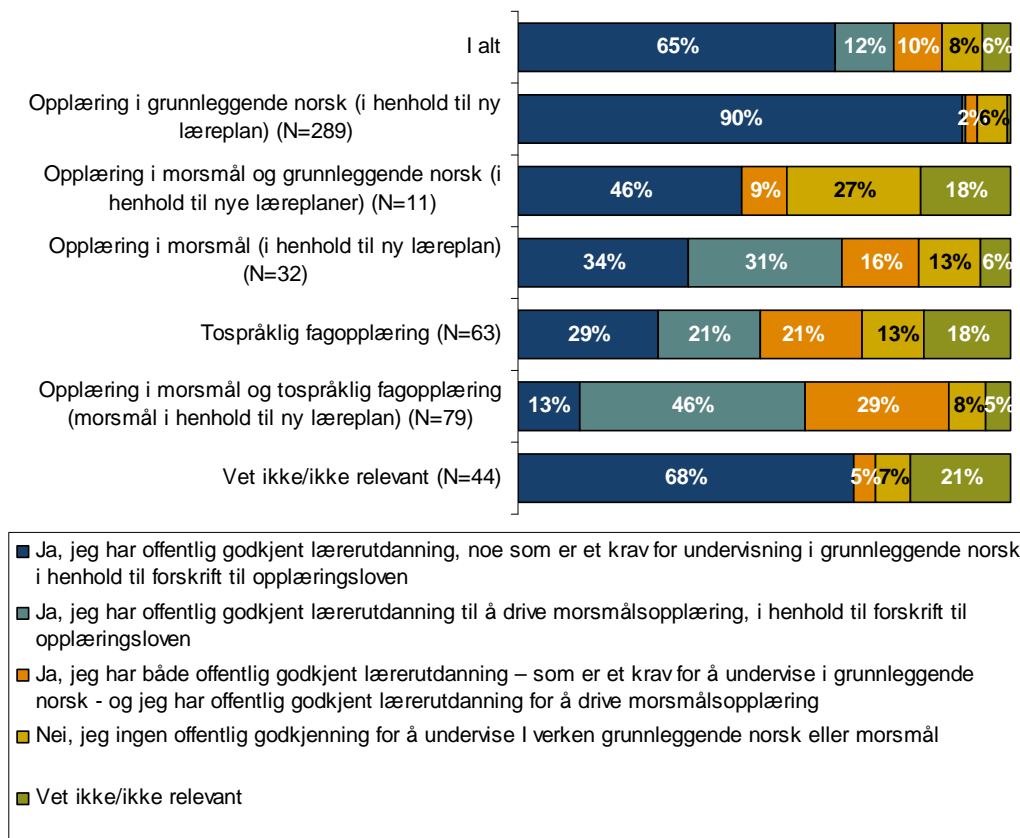
- Over halvparten av respondentene som underviser i morsmål/tospråklig fagopplæring har hatt midlertidig stilling eller vikariat i mer enn 4 år.
- Respondenter som underviser i grunnleggende norsk har oftere full stillingsbrøk enn respondenter som underviser i morsmål/tospråklig fagopplæring.
- Over halvparten av respondentene som underviser i morsmål/tospråklig fagopplæring underviser ved 2 eller flere skoler, dette gjelder bare for 5 % av lærere som underviser i grunnleggende norsk.

5.2 **Formell kompetanse – lærere som gir opplæring til språklige minoriteter**

I kapitel 4 presenterte vi kravene til formell kompetanse til lærere som gir opplæring til språklige minoriteter. Vi så at kravene til opplæring i de forskjellige fagene var ulike, og vi vil derfor i stor grad presentere deres formelle kompetanse fordelt på hvilke fag de underviser i. Men for å først få et overblikk på kompetansen hos gruppa som underviser språklige minoriteter som helhet, ser vi i figur 5-9 at et flertall har offentlig godkjent undervisningskompetanse i henhold til forskrift til opplæringsloven.

Figur 5-9: Offentlig godkjent lærerutdanning²⁷

Har du offentlig godkjent undervisningskompetanse?

Fra figur 5-9 kan vi se at lærere som gir opplæring i grunnleggende norsk i størst grad av alle respondentgruppene har offentlig godkjent lærerutdanning, 90 prosent oppgir at dette er deres godkjente undervisningskompetanse. Blant de lærerne som gir opplæring i grunnleggende norsk og morsmål har cirka bare halvparten så stor andel (46 %) en slik undervisningskompetanse. Hele 27 prosent av denne gruppen oppgir at de ikke har offentlig godkjenning for å undervise i verken grunnleggende norsk eller morsmål. Antall respondenter i denne gruppen er imidlertid for liten til at man kan trekke en klar konklusjon. Til sammenligning fant Lagerstrøm (2007) i en tidligere undersøkelse blant lærere i grunnskolen at 4 prosent av hans respondenter oppga å ikke ha en pedagogisk utdanning.²⁸ Turmo og Aamodt (2007) fant at blant lærere i videregående skole oppga 6 prosent at de ikke hadde godkjent lærerutdan-

²⁷ Av hensyn til lesbarhet er svarverdier mindre enn 1 % tatt ut av tabellen.

²⁸ Lagerstrøm, Bengt Oscar (2007) *Kompetanse i grunnskolen, hovedresultater 2005/2006*. SSB rapport 2007/21

ning.²⁹ Det er dermed en betydelig større andel blant respondenter som underviser grunnleggende norsk, morsmål og/eller tospråklige fagopplæring som mangler den nødvendig kompetansen enn det er blant lærere i norsk skole for øvrig.

Vi ser også at det er en gruppe som har oppgitt at de ikke vet, eller ikke føler at spørsmålet er relevant. Dette kan indikere to ting. For det første kan det hende at de ikke har godkjent undervisningskompetanse. For det andre kan det indikere at de ikke underviser i noen av de oppgitte fagene. Dette utelukker ikke at de ikke underviser minoritetsspråklige elever, det kan for eksempel hende at noen av respondentene underviser etter læreplanen for Norsk som andrespråk.

5.2.1 **Undervisning i grunnleggende norsk for språklige minoriteter**

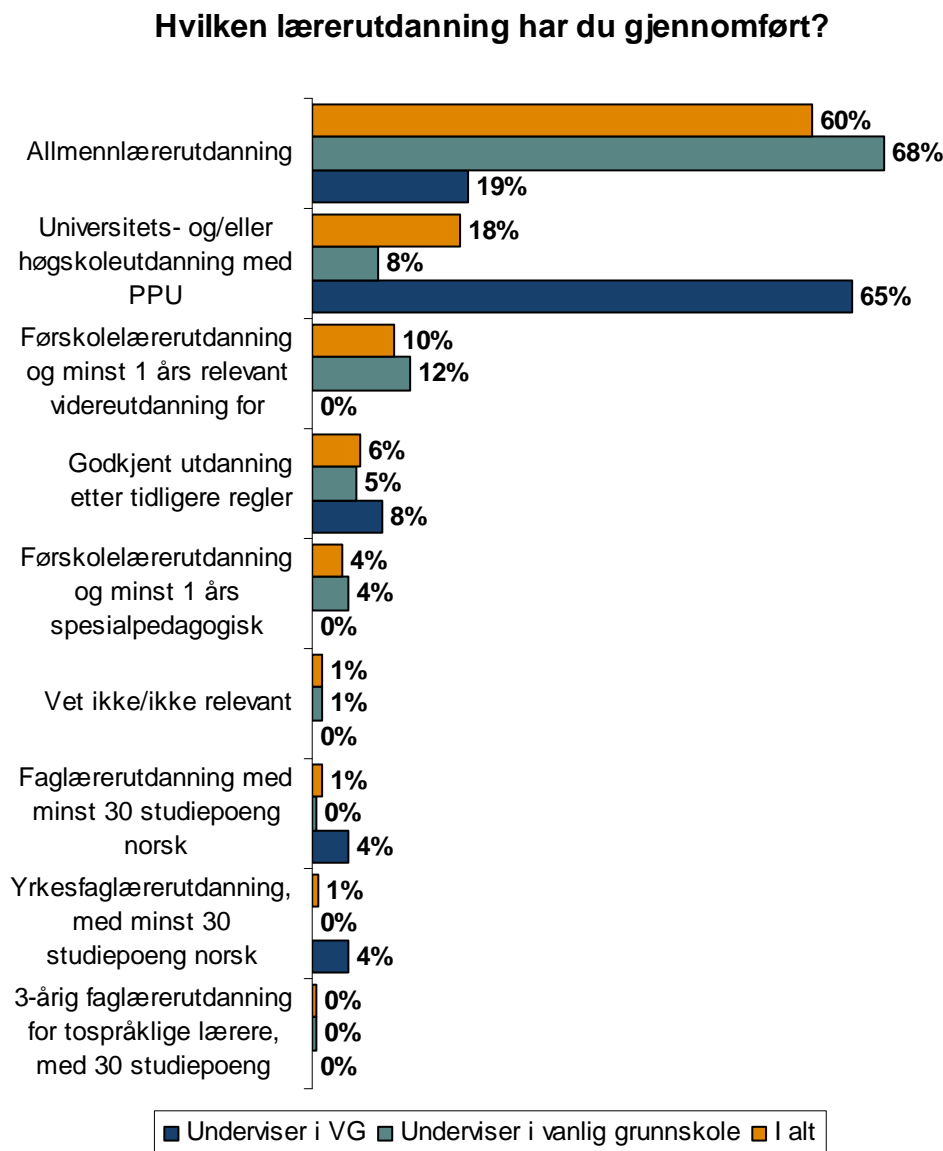
Vi skal her se på den formelle kompetansen til de lærerne som gir opplæring i grunnleggende norsk og de lærerne som gir opplæring i *både* grunnleggende norsk og i morsmål. Vi forholder oss til de av respondentene som gir opplæring etter ny læreplan.

Lærere som gir opplæring i grunnleggende norsk etter ny læreplan har først og fremst norsk som morsmål og hele 95 prosent av respondentene har størstedelen av sin utdanning etter grunnskole fra Norge.

Det store flertallet av de som underviser i grunnleggende norsk har offentlig godkjent lærerutdanning, og enkelte har også godkjent utdanning for å gi opplæring i morsmål. I figur 5-10 ser vi hvilken utdanning som har ført frem til offentlig godkjent lærerutdanning.

²⁹ Turmo, Are og Aamodt, Per O. (2007) *Pedagogisk og faglig kompetanse blant lærere i videregående skole*. På oppdrag for Utdanningsdirektoratet.

Figur 5-10: Utdanning som har ført frem til offentlig godkjent lærerutdanning for undervisning i grunnleggende norsk (N=414)

Vi ser at blant de som underviser i grunnleggende norsk har 60 % har allmennlærerutdanning, 18 % har tatt Universitets- og/eller høgskoleutdanning med PPU, med minst 30 studiepoeng norsk. Veldig få av respondentene som underviser i grunnleggende norsk har 3-årig faglærerutdanning for tospråklige lærere, totalt dreier det seg om bare en respondent.

Lagerstrøm (2007) fant til sammenligning at blant lærere i grunnskolen med en pedagogisk utdanning hadde 74 prosent allmennlærerutdanning, 12 prosent hadde førskoleutdanning, 10 prosent hadde en praktisk-pedagogisk utdanning og 4 prosent

hadde faglærerutdanning.³⁰ Blant alle lærere i videregående skole fant Turmo og Aamodt (2007) at 74,5 prosent hadde praktisk-pedagogisk utdanning, mens 19,4 prosent hadde allmenn- eller faglærerutdanning.³¹

Det er, ikke overraskende, et klart skille mellom hvilke lærerutdanninger som er vanligst i grunnskolen (allmennlærerutdanning) og i videregående skole (universitets- og/eller høyskoleutdanning med PPU). Dette har sammenheng med de forskjellige kompetansekravene som stilles til undervisning ved henholdsvis grunnskole og videregående skole, og er derfor ikke overraskende. Mens 68 % av respondentene som underviser i vanlig grunnskole har allmennlærerutdanning, er tilsvarende andel blant respondenter som underviser i videregående skole 18 %. Forholdet er nesten speilvendt når det gjelder respondenter som har universitets- og/eller høyskoleutdanning med PPU; bare 8 % av respondentene fra vanlig grunnskole som har en slik utdanning, mot 65 % fra videregående skole.

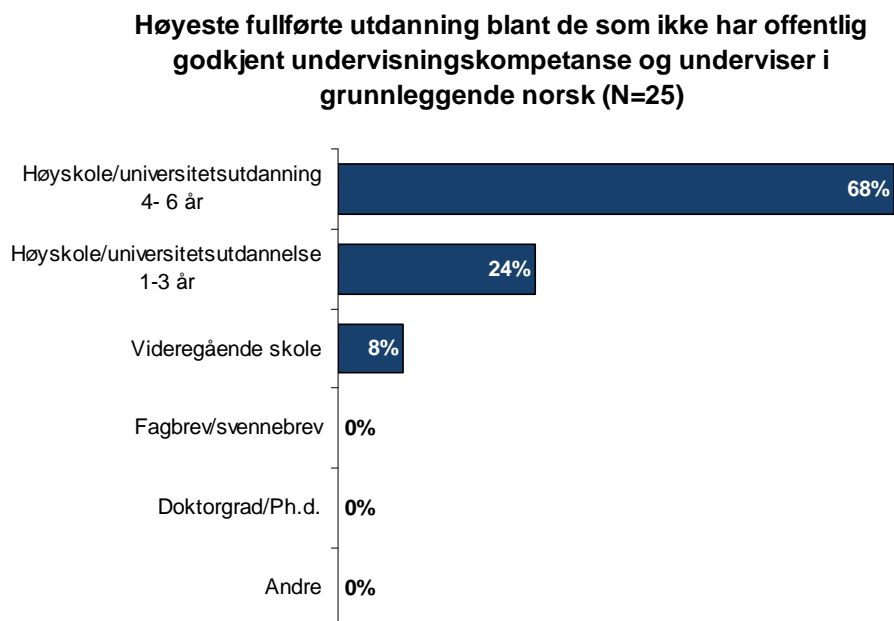
7 % av respondentene som underviser i grunnleggende norsk etter ny læreplan, har ikke offentlig godkjent lærerutdanning. Dette utgjør 25 personer i denne undersøkelsen og vi skal se nærmere på hva som kjennetegner denne gruppen. Vi har tidligere sett at lærere som underviser i grunnleggende norsk først og fremst har norsk som morsmål. Blant de som ikke har offentlig godkjent lærerutdanning er lærere med et annet morsmål enn norsk, overrepresentert.

For å få bedre kjennskap til kompetansen til de som ikke har offentlig godkjent lærerutdanning, stilte vi spørsmål om hva som var deres høyeste fullførte utdanning, uavhengig av hvorvidt den er godkjent her i Norge. De fikk oppgitt 5 alternativer og ble også gitt mulighet til å spesifisere andre utdanninger.

³⁰ Lagerstrøm, Bengt Oscar (2007) *Kompetanse i grunnskolen, hovedresultater 2005/2006*. SSB rapport 2007/21, side 44-45.

³¹ Turmo, Are og Aamodt, Per O. (2007) *Pedagogisk og faglig kompetanse blant lærere i videregående skole*. På oppdrag for Utdanningsdirektoratet.

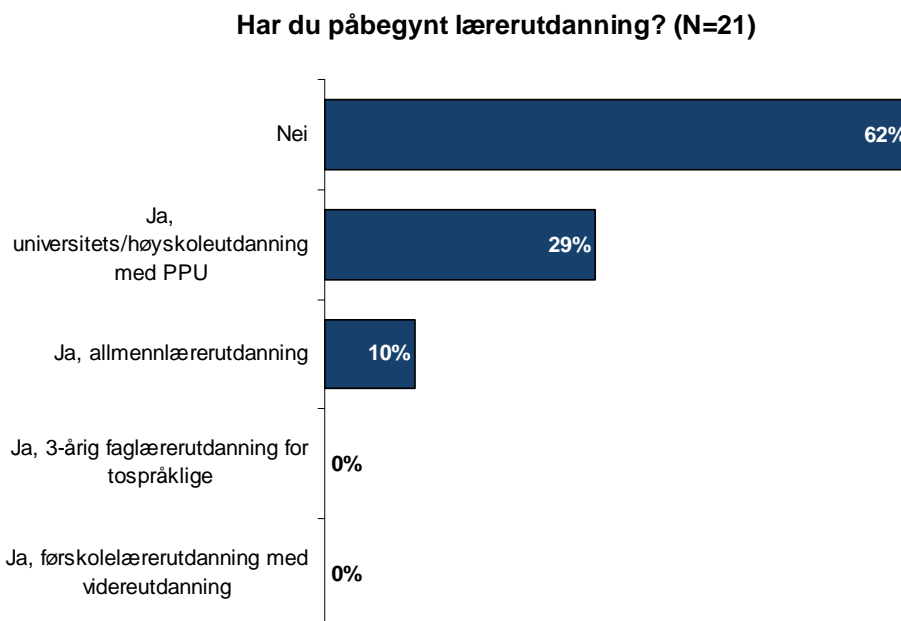
Figur 5-11: Høyeste fullførte utdanning for de som ikke har offentlig godkjent undervisningskompetanse – grunnleggende norsk

I figur 5-11 ser vi at flertallet av lærerne som underviser i grunnleggende norsk, men ikke har godkjent undervisningskompetanse har høyskole/universitetsutdanning av 4-6 års varighet, det vil si 68 % av respondentene. Videre ser vi at 24 % oppgir at de har høyskole/ universitetsutdanning 1-3 år. 8 % oppgir at de har videregående skole som høyeste fullførte utdanning.

Det er særskilte muligheter for ansettelse dersom en er under utdanning og vi stilte derfor spørsmål om denne gruppen var under utdanning. Figur 5-12 viser fordelingen.

Figur 5-12: Andel med påbegynt lærerutdanning, lærere i grunnleggende norsk

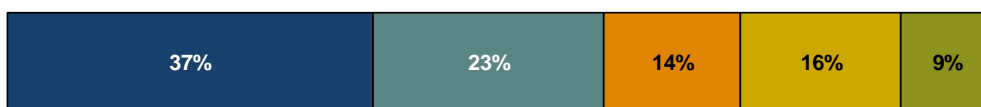
I figur 5-12 ser vi at flertallet av de som ikke har offentlig godkjent undervisningskompetanse, ikke har påbegynt lærerutdanningen. Samtidig ser vi at henholdsvis 29 % og 10 % har påbegynt universitets/høyskoleutdanning med PPU eller allmennlærerutdanning. Blant de som har påbegynt sin lærerutdanning viste det seg videre at et flertall (7 av 8) hadde mindre enn 20 vekttall igjen.

5.2.2 Formell kompetanse – lærere som gir opplæring i morsmål etter ny læreplan

Som vi drøftet i forrige kapittel er det ulike krav til formell kompetanse hos lærere som skal undervise i morsmål – avhengig av hvor deres utdanning er fra og hva som er deres morsmål. På basis av disse variablene blir det vurdert om de kan få offentlig godkjent undervisningskompetanse. Blant de lærerne som underviser i morsmål etter ny læreplan har vi kartlagt hvor mange som har offentlig godkjent undervisningskompetanse til å gi nettopp denne opplæringen. Figur 5-13 viser fordelingen.

Figur 5-13 Morsmåslæreres undervisningskompetanse (N=43)

Morsmåslæreres undervisningskompetanse

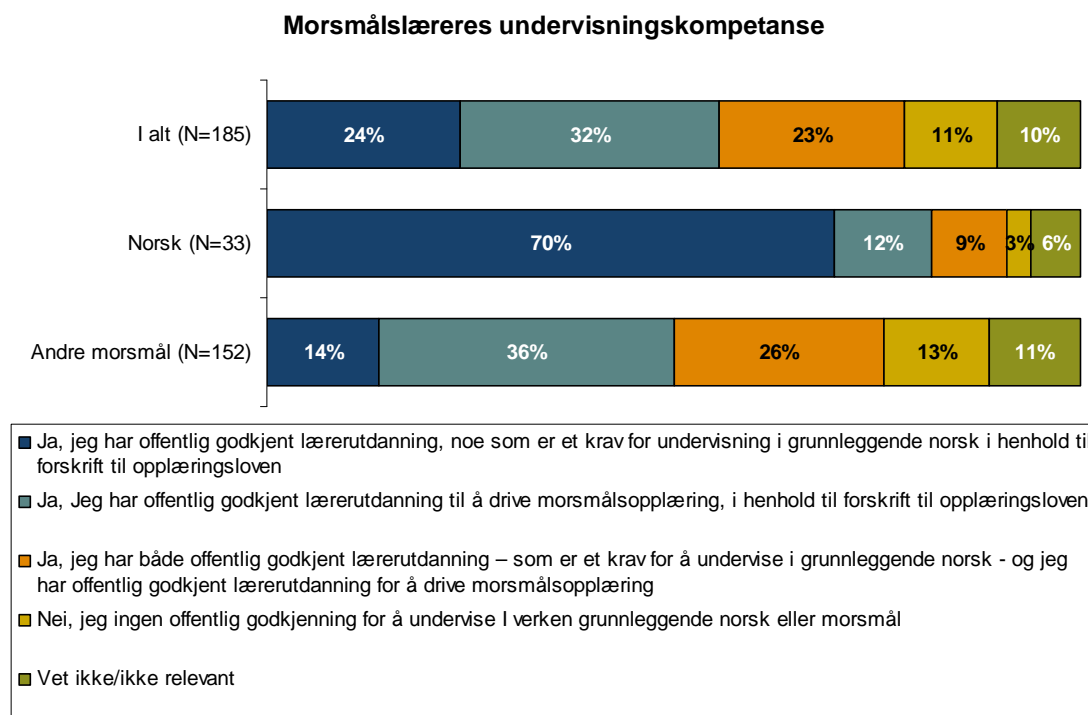

- Ja, jeg har offentlig godkjent lærerutdanning, noe som er et krav for undervisning i grunnleggende norsk i henhold til forskrift til opplæringsloven
- Ja, jeg har offentlig godkjent lærerutdanning til å drive morsmålsopplæring, i henhold til forskrift til opplæringsloven
- Ja, jeg har både offentlig godkjent lærerutdanning – som er et krav for å undervise i grunnleggende norsk - og jeg har offentlig godkjent lærerutdanning for å drive morsmålsopplæring
- Nei, jeg ingen offentlig godkjenning for å undervise i verken grunnleggende norsk eller morsmål
- Vet ikke/ikke relevant

Vi ser i figur 5-13 at 37 % oppgir at de har offentlig godkjent lærerutdanning. Like mange av morsmåslærerne oppgir at de har godkjent lærerutdanning for å undervise i grunnleggende norsk, mens 16 % oppgir at de ikke har offentlig godkjent undervisningskompetanse til å undervise i disse fagene. 4 av respondentene oppgir at de ikke har kjennskap til hvorvidt deres utdanning er formelt godkjent for undervisning i morsmål eller grunnleggende norsk.

Resultatene fra undersøkelsen viser altså at flertallet av de lærerne som underviser i morsmål ikke har offentlig godkjent undervisningskompetanse til denne undervisningen, enten ved at de oppgir at de har offentlig godkjent lærerutdanning, men ikke til å drive morsmålsopplæring, eller ved at de ikke har offentlig godkjenning for å undervise i verken grunnleggende norsk eller morsmål.

Figur 5-14 Kompetanse til alle som underviser i morsmål, fordelt på norsk/andre morsmål

Fra figur 5-14 ser vi at de respondentene som ikke har norsk som morsmål oftere mangler offentlig godkjenning for å undervise i grunnleggende norsk eller morsmål enn respondenter med norsk som morsmål. Mens bare 9 prosent av respondentene oppgir at de enten ikke har godkjent utdanning for å undervise i verken grunnleggende norsk eller morsmål, eller har svart "vet ikke/ikke relevant", har hele 24 prosent av respondentene med andre morsmål som underviser i morsmål krysset av for et av disse to alternativene. Dette kan tolkes dit hen at nesten en av fire morsmåls-lærere har ingen annen kompetanse til å drive morsmålsundervisning enn deres kjennskap til det relevante språket. Det er imidlertid positivt at en høy andel av respondentene oppgir at de har relevant, godkjent lærerutdanning. Tall fra GSI indikerer at 45 % av morsmålslærere ikke har godkjent lærerutdanning. Det er imidlertid en usikkerhet knyttet til dette tallet, i og med at det kan tenkes at samme lærer telles flere ganger på grunn av lærerne i morsmål/tospråklig fagopplæring ofte jobber ved flere skoler. Det er derfor knyttet en vis usikkerhet til hvorvidt denne undersøkelsen gir et klart bilde av andelen av morsmålslærere som har godkjent undervisningskompetanse.

Figur 5-15 Lærerutdanning til lærere i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring

Hvilken lærerutdanning har du gjennomført, lærere i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring (N=146)

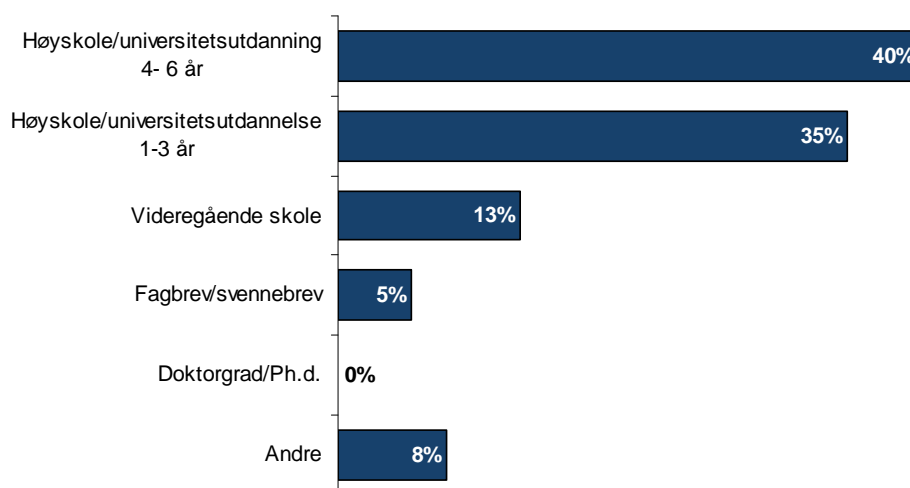
- Førskolelærerutdanning og minst 1 års relevant videreutdanning for undervisning på barnetrinnet
- Førskolelærerutdanning og minst 1 års spesialpedagogisk utdanning
- Allmennlærerutdanning
- Yrkesfaglærerutdanning, med minst 30 studiepoeng norsk
- Faglærerutdanning med minst 30 studiepoeng norsk
- 3-årig faglærerutdanning for tospråklige lærere, med 30 studiepoeng norsk
- Universitets- og/eller høyskoleutdanning med PPU, med minst 30 studiepoeng norsk
- Godkjent utdanning etter tidligere regler
- Vet ikke/ikke relevant

Fra figur 5-15 ser vi at 36 prosent av respondentene som underviser morsmål og/eller tospråklig fagopplæring har universitets/høyskoleutdanning med PPU, 21 prosent har allmennlærerutdanning mens 18 prosent har godkjent utdanning etter tidligere regler. Bare 9 prosent har faglærerutdanning for tospråklige lærere.

Vi har videre sett på kompetansenivået til de lærerne som underviser i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring, men som ikke har offentlig godkjent undervisningskompetanse. Først vil vi se på deres høyeste fullførte utdanning.

Figur 5-16 Høyeste fullførte utdanning for de som ikke har offentlig godkjent undervisningskompetanse – morsmål og tospråklig fagopplæring

Høyeste fullførte utdanning blant de som ikke har offentlig godkjent undervisningskompetanse og underviser i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring (N=40)

Som vi kan se fra figur 5-16 har tre av fire som arbeider med morsmål/tospråklig fagopplæring universitetsutdanning av noen varighet. De som har oppgitt "andre" oppgir at de er i utdanning på høyere nivå, men at dette ikke er fullført, og kan dermed tenkes å egentlig inngå i kategoriene "høyskole/universitetsutdanning". Vi ser dermed at de som underviser i morsmåls generelt sett har høyere utdanning, selv om de ikke har offentlig godkjent undervisningskompetanse.

Figur 5-17 Andel med påbegynt lærerutdanning, lærere i morsmål/tospråklig fagopplæring

Figur 5-17 viser at de fleste som ikke har godkjent lærerkompetanse og underviser i morsmål/tospråklig fagopplæring heller ikke har påbegynt lærerutdanning. I motsetning til gruppen som underviser i grunnleggende norsk ser vi at ingen av lærerne i morsmål/tospråklig fagopplæring har begynt på allmennlærerutdanning eller universitets/høgskoleutdanning med PPU. Nesten en tredjedel har derimot begynt på 3-årig faglærerutdanning for tospråklig. Disse oppgir også at de har lenger igjen av sin utdanning, en har mer enn 180 studiepoeng igjen, fire har mellom 60 og 180 studiepoeng igjen, og en har mindre enn 60 studiepoeng igjen av utdanningen.

5.2.3 Oppsummert: formell kompetanse til lærere som gir opplæring til språklige minoriteter

I delkapitel 5-2 har vi sett at:

- Bare 8 % av respondentene oppgir at de ikke har offentlig godkjent lærerutdanning. De fleste har allmennlærerutdanning eller universitets- og/eller høgskoleutdanning med PPU.
- De respondentene som ikke har norsk som morsmål har sjeldnere offentlig godkjent lærerutdanning. Disse har imidlertid ofte høyskole/universitetsutdanning. Som oftest har disse heller ikke påbegynt lærerutdanning.
- Blant lærere som underviser i grunnleggende norsk har 60 % allmennlærerutdanning, 18 % universitets/høgskoleutdanning med PPU og 10 % førskoleutdanning. Blant de som ikke har godkjent undervisningskompetanse har

nesten alle universitets/høgskole utdanning (92 %). 39 % har påbegynt lærerutdanning.

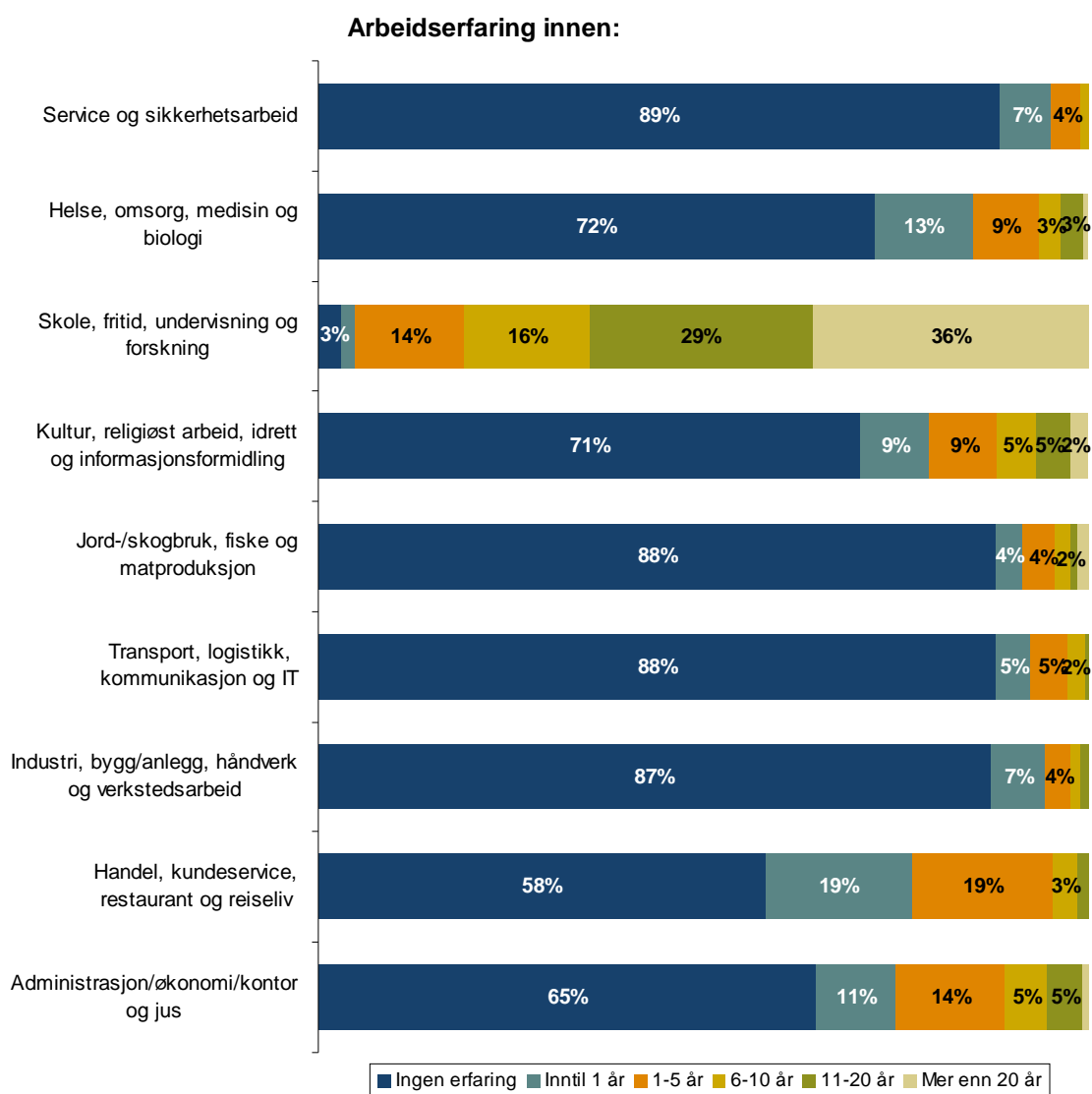
- Blant lærere som gir opplæring i morsmål er det 11 % som ikke har offentlig godkjent undervisningskompetanse overhodet, ytterligere 10 % svarer at de ikke vet. Blant de som ikke har offentlig godkjent undervisningskompetanse er det 75 % som har utdanning fra universitet/høgskole.

5.3 **Realkompetanse – lærere som gir opplæring til språklige minoriteter**

Et viktig mål med denne kartleggingen er å få et mer helhetlig bilde av kompetansen til de som underviser språklige minoriteter. Arbeidserfaringen deres blir således et viktig element. Vi går her tilbake til å se på gruppen som helhet, uavhengig av hvilke fag de gir opplæring i.

Alle respondentene fikk spørsmål om deres arbeidserfaring og ble gitt ulike kategorier av arbeid der de skulle oppgi deres arbeidserfaring.

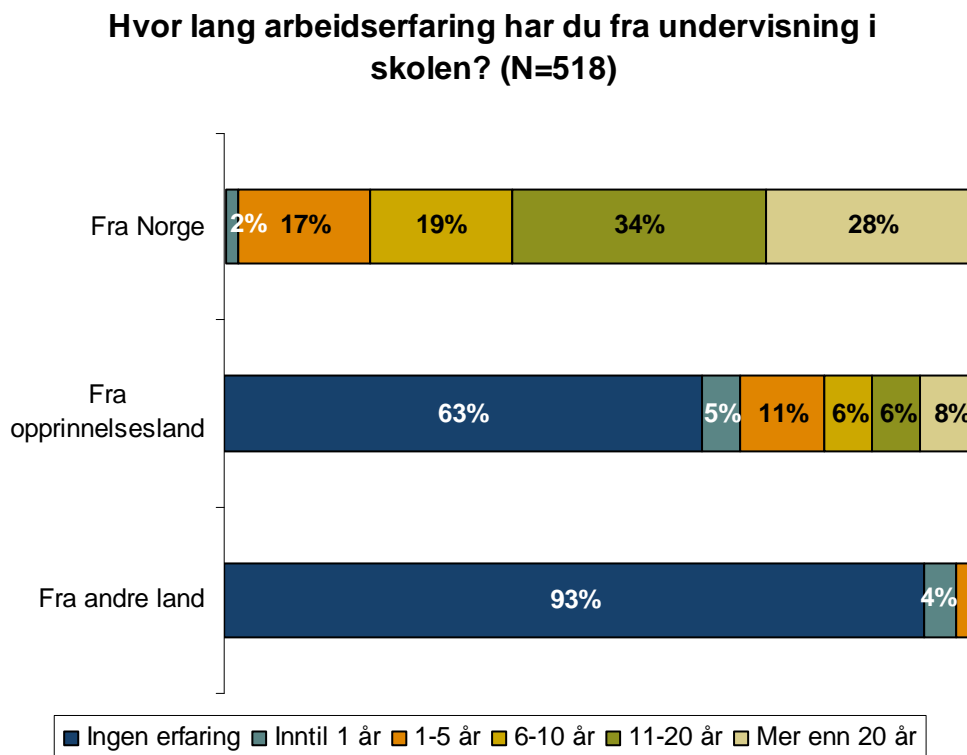
Figur 5-18 Arbeidserfaring (N=518)

Vi ser i figur 5-18 at hovedvekten av arbeidserfaring kommer fra arbeid med skole, fritid, undervisning og forskning. Videre ser vi at mange har erfaring med arbeid innen området handel, kundeservice, restaurant og reiseliv, samt administrasjon/økonomi/kontor og jus. I tillegg har en del arbeidserfaring fra helse, omsorg, medisin og biologi, samt kultur, religiøst arbeid, idrett og informasjonsformidling.

Vi ønsket å videre undersøke hvor mange års erfaring de hadde fra skolen.

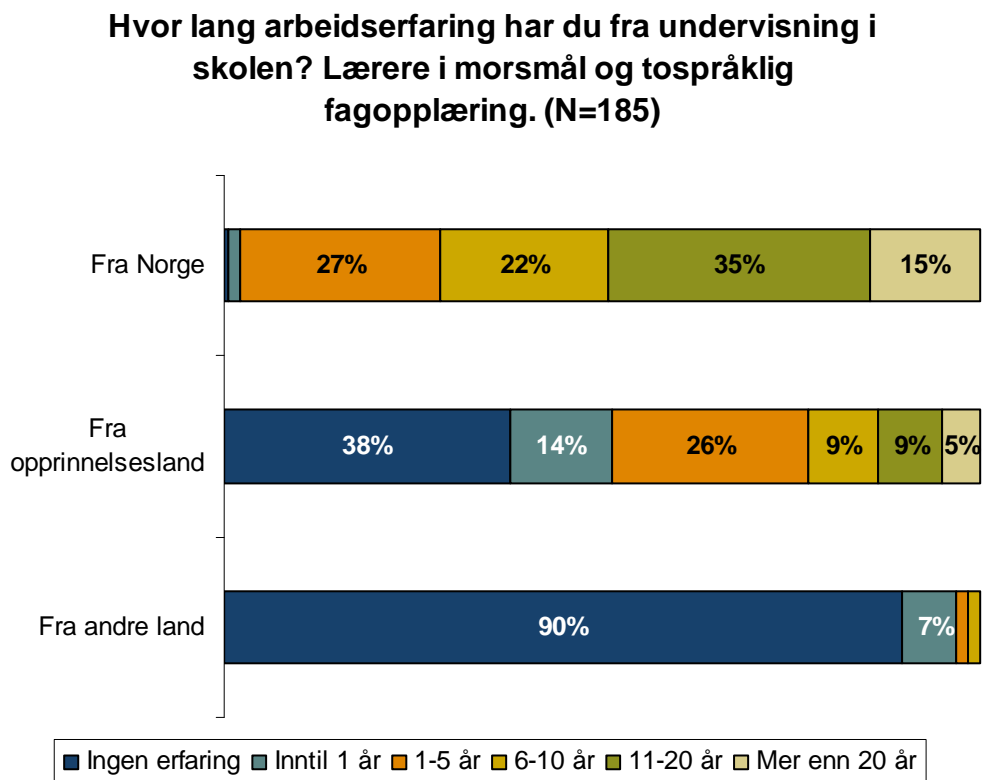
Figur 5-19 Arbeidserfaring fra undervisning

Figur 5-19 viser at alle respondentene har erfaring fra undervisning i skolen i Norge. Videre har over halvparten mer enn 10 års erfaring fra undervisning i skolen. Respondentene ble også spurt om de hadde erfaring fra undervisning i opprinnelseslandet, dersom dette ikke var Norge. Her framkom det at 37 prosent hadde arbeidserfaring fra undervisning i skolen fra opprinnelsesland. Denne arbeidserfaringen var imidlertid jevnt over av kortere varighet enn arbeidserfaring fra Norge. 22 prosent har inntil 10 års erfaring, mens bare 14 prosent har 11 års eller mer med erfaring fra undervisning i skolen fra hjemlandet. Videre er det bare 7 prosent av respondentene som oppgir at de har arbeidserfaring fra andre land fra undervisning i skolen. Når vi ser bare på respondenter som underviser i grunnleggende norsk finner vi at hele 67 prosent av disse oppgir at de har 11 år eller mer med erfaring fra skole i Norge.

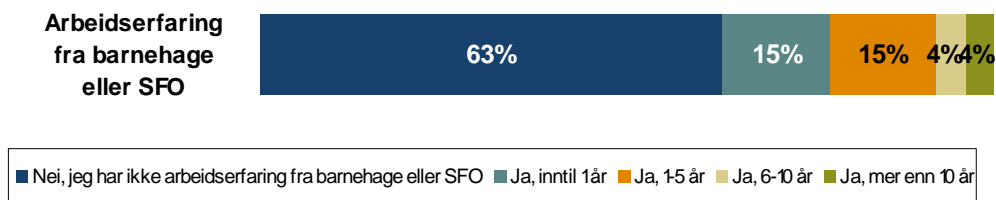
Figur 5-20 presenterer arbeidserfaring fra undervisning i skolen for lærere som underviser i morsmål og tospråklig fagopplæring.

Figur 5-20 Arbeidserfaring fra undervisning, lærere i morsmål og tospråklig fagopplæring

I figur 5-20 ser vi at 62 prosent av lærere i morsmål og tospråklig fagopplæring har arbeidserfaring fra sitt opprinnelsesland. Vi ser imidlertid at 40 prosent kun har inntil 5 års erfaring. Lærere i morsmål og tospråklig fagopplæring har i veldig begrenset grad arbeidserfaring fra undervisning i andre land enn Norge og opprinnelseslandet, men har slik erfaring i noen høyere grad enn gruppen respondenter i sin helhet.

Figur 5-21 Arbeidserfaring fra barnehage eller SFO

Vi ser i figur 5-21 at over halvparten av respondentene ikke har arbeidserfaring fra barnehage eller SFO. Når disse tallene brytes videre ned ser vi, ikke overraskende, at respondenter med førskoleutdanning er den gruppen hvor størst andel har slik

erfaring; 95 prosent (N=41) oppgir at de har arbeidserfaring fra barnehage eller SFO. Respondenter med allmennlærerutdanning eller høyskole/universitetsutdanning med PPU har i veldig liten grad slik erfaring, blant begge grupper svarer 77 % at de ikke har slik arbeidserfaring. I tillegg ser vi at blant de respondentene som underviser i tospråklig fagopplæring eller morsmål og tospråklig fagopplæring har over halvparten arbeidserfaring fra barnehage eller SFO.

5.3.1 **Oppsummert: realkompetanse til lærere som gir opplæring til språklige minoriteter**

I delkapitel 5-3 har vi sett at:

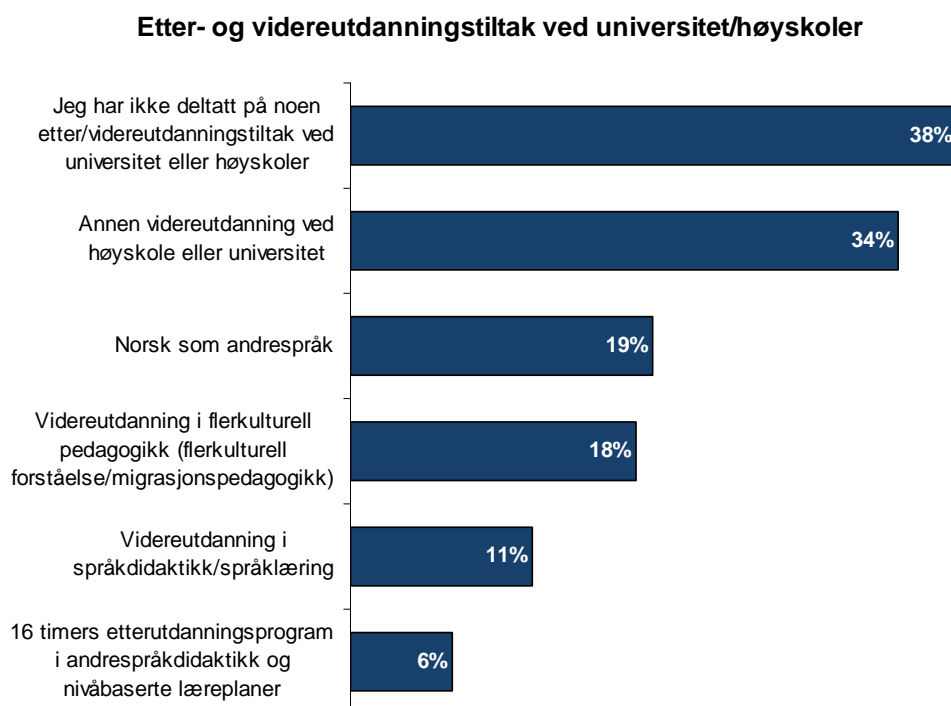
- Respondenten hovedsakelig har arbeidserfaring fra skole, fritid, undervisning og forskning (97 %)
- 52 % har mer enn 10 års erfaring med undervisning i norsk skole. Blant lærere i morsmål/tospråklig fagopplæring er andelen 50 %.
- 62 % av lærere i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring har arbeidserfaring med undervisning i skolen fra sitt opprinnelsesland.
- 38 % av respondentene har arbeidserfaring fra SFO eller barnehage.

5.4 **Kursdeltakelse**

For å få bedre kjennskap til lærernes kompetanse, undersøkte vi hvilke undervisningsrelaterte kompetansehevingstiltak de hadde deltatt på. Tiltakene har litt forskjellige navn rundt om i landet, så respondentene ble bedt om å krysse av for det alternativet som lå tettest opp til det de hadde deltatt på. De første spørsmålene var knyttet opp til tilbud ved universiteter og høyskoler, og vi skal se på svarfordelingen for alle de 518 respondentene.

For å styrke kompetansen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter har Utdanningsdirektoratet utviklet et 16-timers etterutdanningsprogram i andrespråkdiktikk og nivåbaserte læreplaner. Programmet inkluderer også arbeid med kartleggingsmateriellet Språkkompetanse i grunnleggende norsk. Mange benytter muligheten til å opplyse om "grunnutdanningen" sin – noe som gjør at svarprosenten under annet er for høy.

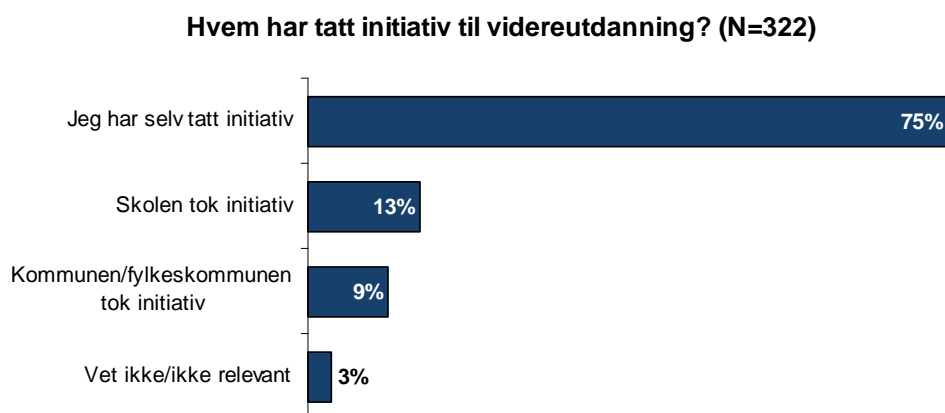
Figur 5-22: Etter-/videreutdanningstiltak ved universitet/høyskoler (N=518)

Vi ser i figur 5-22 at 38 prosent ikke har deltatt på noen etter-/videreutdanningstiltak ved universitet eller høyskole, mens nesten like mange (34 %) har deltatt på annen videreutdanning ved universitet eller høyskole. Disse måtte spesifisere hva slags videreutdanning de hadde tatt. 20 respondenter svarte at de hadde tospråklig faglærer utdanning, pedagogikk for morsmåls lærere eller liknende utdanning. 50 respondenter oppga at de hadde spesialpedagogisk videreutdanning avd. 1, 2 eller begge. For øvrig ble det oppgitt forskjellige videreutdanninger innenfor språk (for eksempel spansk og engelsk), IKT, matematikk, PAPS (pedagogisk arbeid på småskolesteget) samt flere. Vi sjekket hvorvidt det var noen forskjeller i svarfrekvensene for respondenter fra grunnskole og respondenter fra videregående, og fant at respondenter fra videregående skoler i høyere grad (53 %) svarte at de ikke hadde deltatt på noen etter-/videreutdanningstiltak enn respondenter fra grunnskolen. (34 %). Det var bare mindre forskjeller mellom lærere i grunnleggende norsk og lærere i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring. Av de 98 respondentene som har videreutdanning i Norsk som andrespråk underviste 54 prosent i grunnleggende norsk.

Det ble også sett på hvem som hadde tatt initiativ til videreutdanningen.

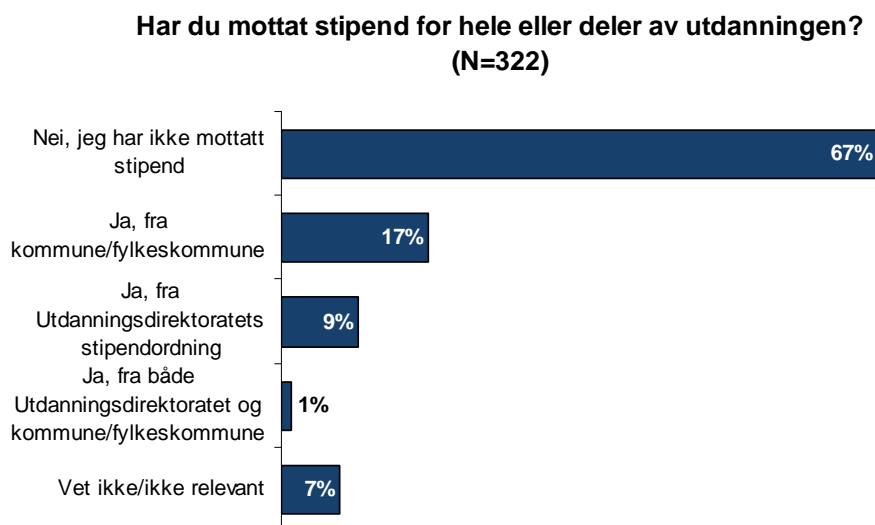
Figur 5-23 Hvem har tatt initiativ til videreutdanning

Figur 5-23 viser at initiativet til videreutdanning stort sett tas av læreren selv, og bare i liten grad blir dette initiert av skolen eller skoleeier. Det er imidlertid vanligere at skolen, som den direkte overordnede instans, tar initiativ til videreutdanning, enn skoleeier. Det er imidlertid bare en liten forskjell her. På fylkesnivå svarer respondenter fra Nordland (25 %), Nord-Trøndelag (20 %) og Østfold (21 %) i størst grad at kommunen/fylkeskommunen tok initiativ til videreutdanningen. Respondenter fra Akershus (20 %), Nord-Trøndelag (20 %), Oslo (20 %) og Troms (44 %) er de som har høyest sannsynlighet for å svare at skolen tok initiativ til videreutdanning. Videre har respondenter fra videregående skole i lavere grad enn øvrige respondenter svart at kommunen/eller fylkeskommunen har tatt initiativ til videreutdanning (2 %), mens 11 % av respondentene fra grunnskolen har svart dette. Det var bare mindre forskjeller mellom lærere i grunnleggende norsk og lærere i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring.

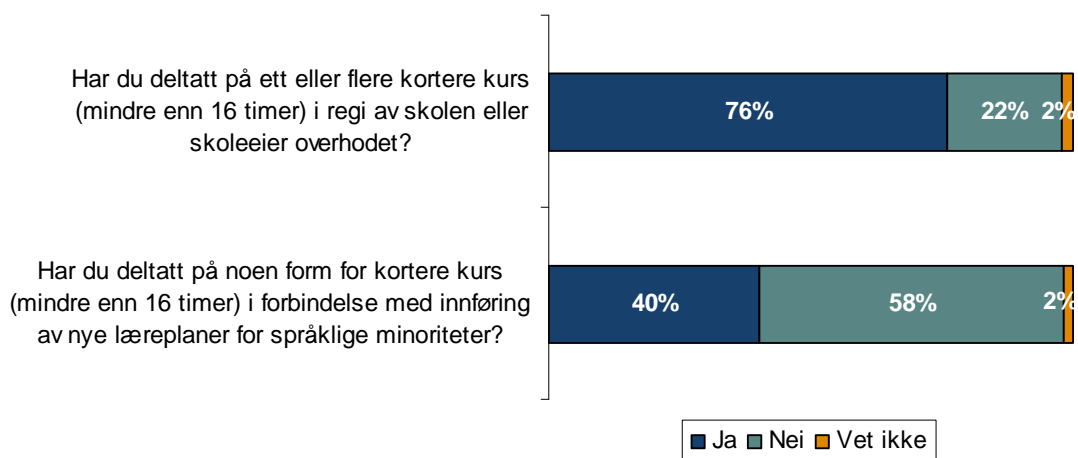
Respondentene ble også spurt om de hadde mottatt stipend for hele eller deler av utdanningen.

Figur 5-24 Stipend

Figur 5-24 viser at et stort flertall har ikke mottatt stipend for utdanningen sin. Ellers er det vanligst at utdanningen støttes av kommune/fylkeskommune, og i mindre grad av Utdanningsdirektoratet. Vi så på om det var noen korrelasjon mellom de som ga tilbakemelding om at skoleeier tok initiativ til videreutdanning og de som svarte at de mottok stipend fra kommune/fylkeskommune, og da fant vi at det overraskende nok ikke var noen forskjeller i støtte til de som selv hadde initiert videreutdanning og de som meldte at skoleeier hadde tatt initiativ til dette. Videre så vi at ingen respondenter fra videregående skole svarte at de hadde mottatt stipend fra Utdanningsdirektoratet, og at de til en høyere grad enn respondenter fra grunnskolen svarte av de ikke mottok noe stipend (henholdsvis 74 % og 66 %). I tillegg så vi at lærere i grunnleggende norsk i lavere grad enn de øvrige lærere har mottatt stipend fra Utdanningsdirektoratets stipendordning, og i høyere grad oppgir at de ikke har mottatt noen form for stipend.

Figur 5-25 Kursdeltakelse (N=518)

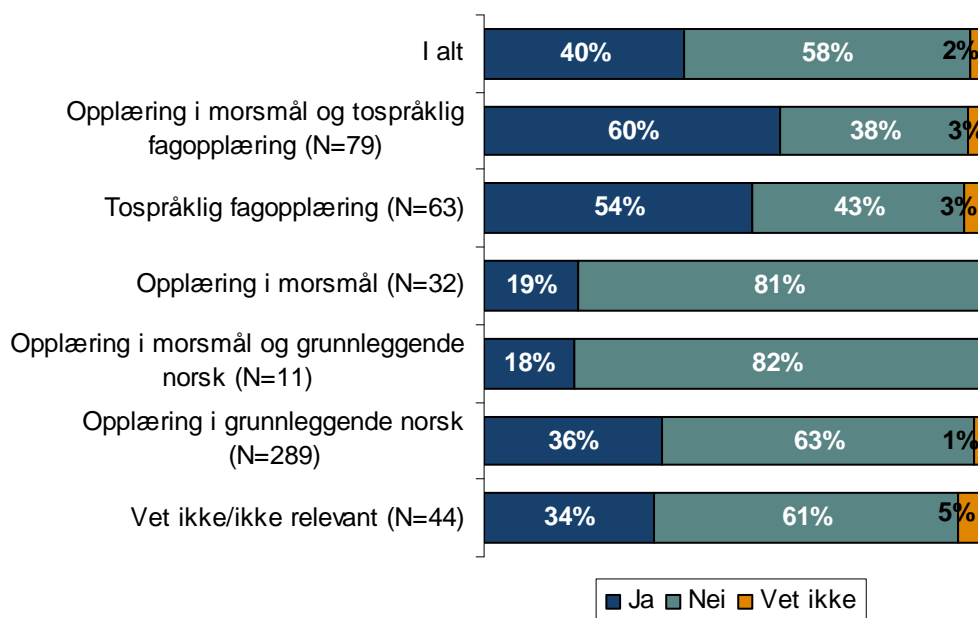

Figur 5-25 viser at mer enn tre av fire av respondentene har deltatt på ett eller flere korte kurs i regi av skole eller skoleeier overhodet. Når vi ser på svarene på dette spørsmålet fordelt på respondentenes arbeidserfaring fra norske skoler ser vi at jo lenger man har arbeidet som lærer, jo større sannsynlighet er det for at lærerne har deltatt på ett eller flere kortere kurs. Dette gjelder fram til 20 års erfaring, lærere med mer enn 20 års erfaring oppgir i lavere grad at de har deltatt på ett eller flere kortere kurs i regi av skole eller skoleeier overhodet.

Langt færre har deltatt på noen form for kortere kurs i forbindelse med innføring av nye læreplaner for språklige minoriteter, bare 40 prosent oppgir at de har gjort dette. Her har arbeidserfaring fra norske skoler mindre betydning, spredning er lik for alle grupper med mer en et års erfaring. Imidlertid er det ingen av respondentene med inntil et års erfaring som oppgir at de har deltatt i slike kurs. Antallet respondenter i denne gruppen er imidlertid lavt, og det er derfor ikke mulig å trekke en endelig konklusjon på dette.

Figur 5-26 Deltakelse på kurs i forbindelse med innføring av nye læreplaner, fordelt på undervisningsfag

Deltakelse på kurs i forbindelse med innføring av nye læreplaner, fordelt på hvilke fag respondentene underviser i

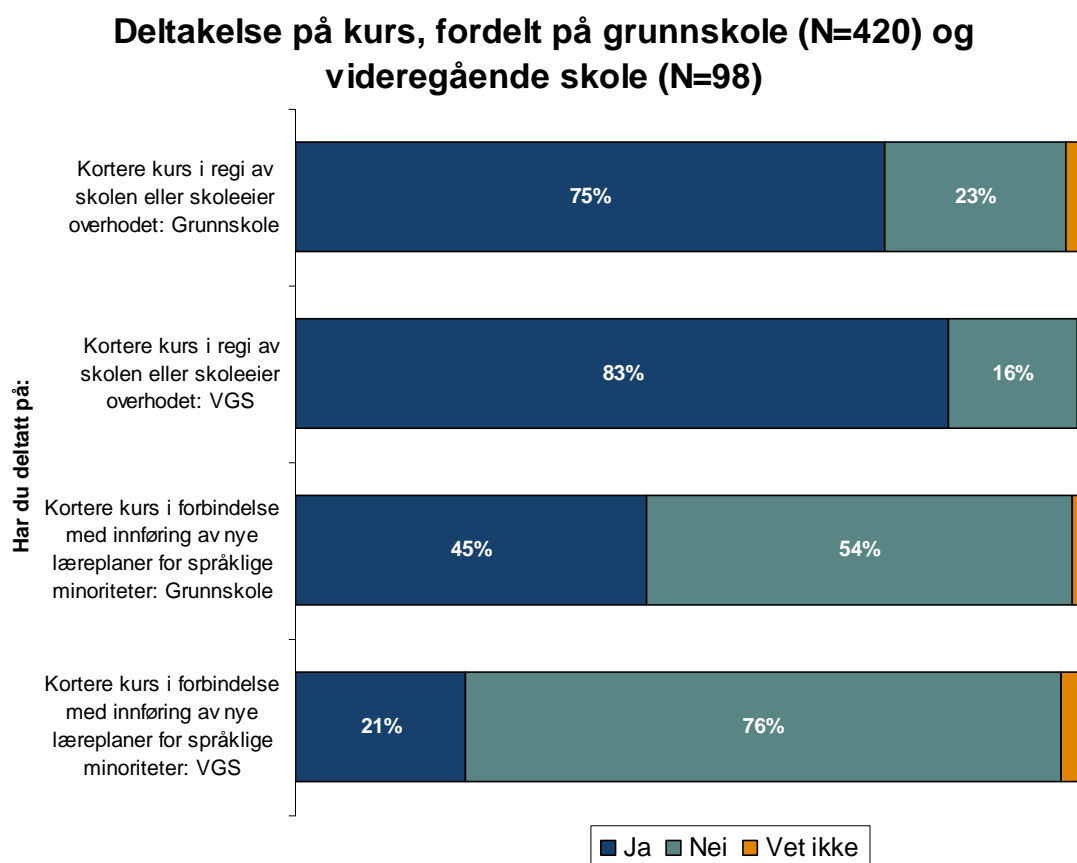

Når vi ser på deltakelse på kurs i forbindelse med innføring av nye læreplaner fordelt på hvilke fag respondentene underviser i ser vi at de respondentene som underviser i tospråklig fagopplæring har langt større sannsynlighet for å ha deltatt på kurs i forbindelse med innføring av de nye læreplanene enn de øvrige respondentgruppene.

I figur 5-26 ser vi at respondenter som utelukkende underviser i morsmål har minst sannsynlighet for å ha deltatt i slike kurs, bare 19 % oppgir at de har gjort dette. De som underviser i grunnleggende norsk har i større grad deltatt på slike kurs, mer enn en-tredjedel har gjort dette. Det er imidlertid de som underviser i morsmål og tospråklig fagopplæring eller bare i tospråklig fagopplæring som i størst grad har deltatt på kurs i forbindelse med innføring av nye læreplaner, henholdsvis 60 og 54 prosent av respondentene i disse gruppene har deltatt på slike kurs. Det må imidlertid påpekes at noen av respondentgruppene er små, dermed blir konklusjonene usikre.

Vi har også sett på kursdeltakelse i forhold til om respondentene underviser i grunnskole eller videregående skole.

Figur 5-27 Deltakelse på kurs, fordelt på grunnskole/videregående

Vi ser i figur 5-27 at mens respondenter fra videregående skoler hyppigere deltar på kurs, uavhengig av type, har de i langt mindre grad deltatt på kurs i forbindelse med innføringen av nye læreplaner for språklige minoriteter. På spørsmål om hvorvidt respondentene vurderer at de har behov for kurs i forbindelse med innføring av de nye læreplanene for språklige minoriteter, svarer respondentene fra grunnskole og videregående skole begge nesten like ofte (henholdsvis 47 % og 48 %) at de i høy

eller meget høy grad har behov for slike kurs, mens respondenter fra videregående er mer tilbøyelig til å svare at de til meget høy grad har behov for slike kurs.

5.4.1 Oppsummert: deltakelse på kurs

I delkapitel 5-4 har vi sett at:

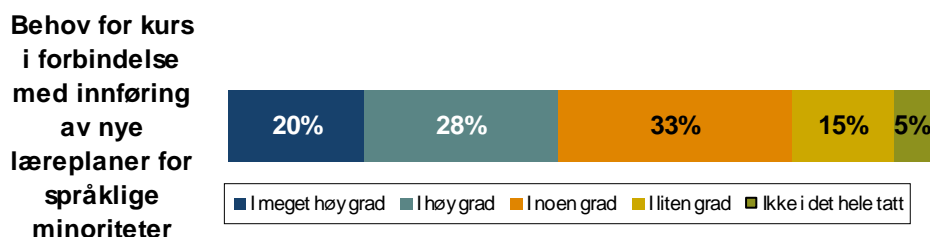
- 38 % av respondentene har ikke deltatt på noen etter/videreutdanningstiltak ved universitet eller høyskole. 19 % har videreutdanning i norsk som andrespråk, 18 % har videreutdanning i flerkulturell pedagogikk. Bare 6 % har deltatt på 16 timers etterutdanningsprogram i andrespråkdidaktikk og nivåbaserte læreplaner.
- Videreutdanning er stort sett selvinitiert, 75 % svarer dette.
- 17 % oppgir at de har mottatt stipend fra kommunen/fylkeskommunen, 9 % fra Utdanningsdirektoratets stipendordning. 67 % har ikke mottatt stipend.
- Mens 76 % har deltatt på ett eller flere korte kurs i regi av skole/skoleeier overhodet, har bare 40 % deltatt på kurs om innføring av nye læreplaner for språklige minoriteter. En høyere andel av lærere på grunnleggende nivå enn på videregående nivå har deltatt på kurs i forbindelse med innføring av de nye læreplanene.

5.5 Ønsker for kompetanseutvikling

Med innføring av nye læreplaner kommer også behov for kompetanseheving. Som vi har sett tilbys det også et 16 timers kurs i forbindelse med denne innføringen av nye læreplaner, men det var bare 6 % av våre respondenter som hadde deltatt på dette kurset da denne kartleggingen ble gjennomført.

Respondentene fikk et overordnet spørsmål om de har behov for kurs i forbindelse med innføring av nye læreplaner for språklige minoriteter.

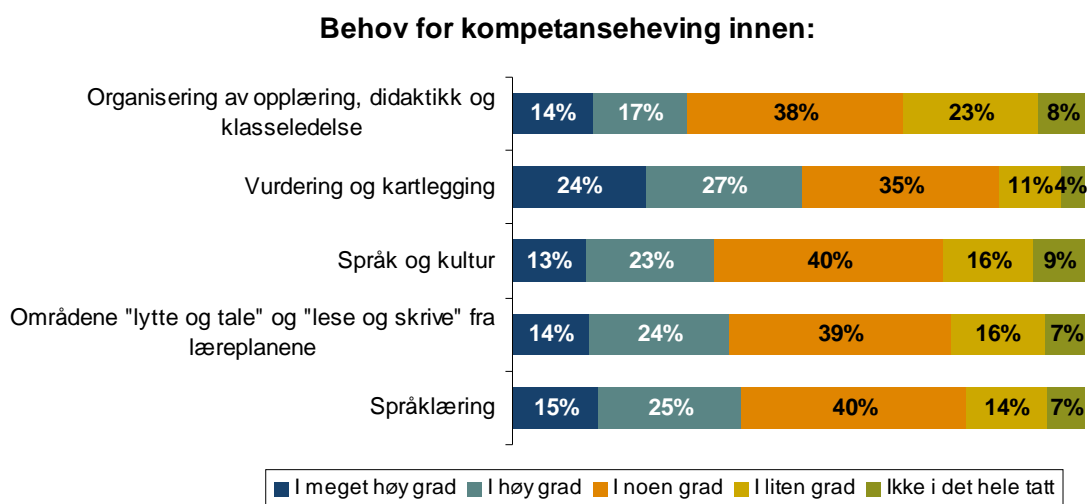
Figur 5-28: Behov for kurs (N=518)

Figur 5-28 viser at lærerne i høy grad mener at de har behov for slik kompetanseheving. Kun 20 prosent mener at de i liten grad eller ikke i det hele tatt trenger kompetanseheving. Det er bare mindre forskjeller mellom respondenter som underviser

på henholdsvis grunnskole og videregående nivå, og respondenter som underviser henholdsvis grunnleggende norsk eller morsmål og/eller tospråklig fagopplæring. For å få bedre kjennskap til hva de har behov for kompetanseheving i, ble det gitt flere alternativer som de skulle ta stilling til.

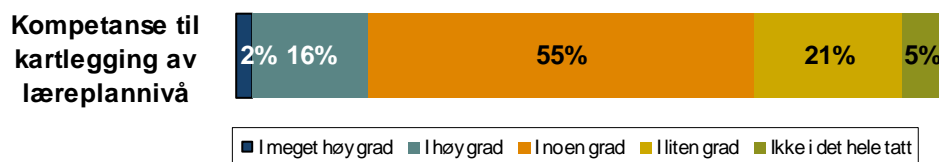
Figur 5-29: Kompetansebehov fordelt på alternativer (N=518)

Vi ser i figur 5-29 at det først og fremst er innen området vurdering og kartlegging lærerne opplever at de har behov for kompetanseheving. Samtidig ser vi at de også innen de andre områdene oppgir at de i noen grad eller i høy grad har behov for kompetanseheving. Lærerne oppgir at de har behov for kompetanseheving innen området kartlegging og vurdering. Det er generelt bare mindre forskjeller mellom respondenter som underviser på grunnleggende eller videregående nivå, samt mellom respondenter som underviser i grunnleggende norsk, og respondenter som underviser i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring. Det er imidlertid en svak tendens til at respondenter som underviser i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring mener de har lav kompetanse.

De nye læreplanene i morsmål og grunnleggende norsk er aldersuavhengige, og det følger med kartleggingsmateriell som skal benyttes for å avgjøre hvilket læreplannivå som skal benyttes til opplæring av den enkelte elev. Vi stilte derfor spørsmål om hvorvidt lærerne opplevde at de har kompetanse til å gjennomføre denne kartleggingen. Her velger vi å vise resultatene for kun de av respondentene som allerede gir opplæring i henhold til nye læreplaner.

Figur 5-30: Grad av kompetanse til kartlegging av læreplannivå – kun de som gir opplæring i henhold til nye læreplaner (N=332)

Figur 5-30 viser at henholdsvis 2 % og 16 % av respondentene opplever at de i meget høy grad eller høy grad har kompetanse til kartleggingen. Flertallet av respondentene mener at de i noen grad har kompetansen og henholdsvis 21 % og 5 % oppgir at de i liten grad eller ikke i det hele tatt har kompetanse til kartlegging av læreplannivå. Bruk av de nye læreplanene for språklige minoriteter forutsetter at lærerne skal avgjøre hvilket nivå som skal benyttes, men disse resultatene gir klare indikasjoner på at de aktuelle lærerne ikke opplever å ha den kompetansen som skal til. Lærere på grunnleggende nivå mener at de til høy eller meget høy grad har denne kompetansen (27 %) oftere enn respondenter på videregående nivå (17 %). Dessuten er det langt flere respondenter på videregående nivå som mener at de til liten grad eller ikke i det hele tatt har denne kompetansen (44 %). Dette indikerer at lærere på grunnskolenivå har lengre erfaring med slikt arbeid.

5.5.1 Oppsummert: ønsker for kompetanseutvikling

I delkapitel 5-5 har vi sett at:

- 48 % av respondentene føler i høy eller meget høy grad at de har behov for kompetanseheving i forbindelse med innføring av nye læreplaner for språklige minoriteter. Behovet er høyest innenfor vurdering og kartlegging (51 % høy eller meget høy grad), dernest innenfor språklæring (40 % høy eller meget høy grad).
- Bare 18 % av respondentene som underviser etter de nye læreplanene svarer at de i høy eller meget høy grad har kompetanse til kartlegging av læreplannivå. 55 % mener de har denne kompetansen i noen grad.

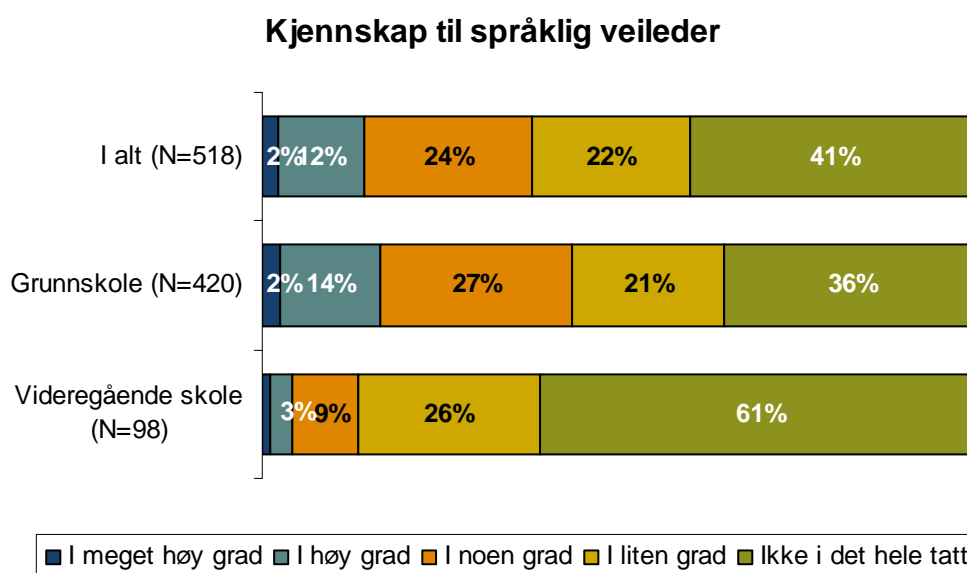
5.6 Kjennskap til Språklig veileder

Det er utarbeidet en veileder til arbeidet med minoritetsspråklige elever som har lav eller ingen kompetanse i norsk, og som har behov for å følge læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Veilederen presenterer sentrale temaer innenfor andrespråklæring, utvikling av språklige ferdigheter og flerspråklighet, organisering av opplæringen, samt bruk av digitale verktøy og kartleggingsmateriellet "Språkkompetanse i grunnleggende norsk". Innenfor hvert av områdene henvises

det til nyttige nettsteder for utdypende lesing. Veilederen gir også en oversikt over læremidler og pedagogiske ressurser. Veilederen kan benyttes av enkeltlærere, skoler og skoleledere, og som kursmateriell i grunn-, etter- og videreutdanning for lærere. Den kan også være et nyttig verktøy for skoleeiere når opplæringen av minoritetsspråklige elever skal organiseres.

Respondentene fikk i kartleggingen spørsmålet: "I forbindelse med innføring av nye læreplaner for språklige minoriteter har Utdanningsdirektoratet utgitt en Språklig veileder, som kan fungere som innføring i teori og empiri knyttet til opplæring av språklige minoriteter. Har du blitt kjent med denne veilederen" Som vi ser i figur 5-31 er lærere som underviser språklige minoriteter i liten grad blitt kjent med denne veilederen.

Figur 5-31: Kjennskap til Språklig veileder (N=518)

Fra figur 5-31 kan vi se at respondenter fra grunnskolen i langt høyere grad enn respondentene fra videregående skole kjenner til den Språklige veilederen som følger med de nye læreplanene.

Dersom vi skiller ut de som nå underviser i henhold til de nye læreplanene i morsmål og grunnleggende norsk er bildet nesten helt likt – noe som tyder på at til tross for at de har blitt kjent med og underviser etter nye læreplaner, har de ikke i større grad enn de andre lærerne blitt kjent med denne språklige veilederen.

5.6.1 Oppsummert: kjennskap til språklig veileder

I delkapitel 5.6 har vi sett at:

- 41 % av alle respondenter oppgir at de ikke kjenner til den språklige veilederen som følger de nye læreplanene. Blant respondenter som underviser på

videregående nivå er det hele 61 % som ikke kjenner til den språklige veilederen.

6. Litteraturliste

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2005) Arbeidsmiljøloven (lest 27/8/08)
<http://www.lovddata.no/all/tl-20050617-062-014.html#14-9>

Cummins, Jim (2000) *Language, power and pedagogy. Bilingual children in the crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters

Grunnskolen Informasjonssystem på Internett <http://www.wis.no/gsi>

Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling (2007) "Fagdidaktikk i tospråklig opplæring" (lest 27/8/08)
http://ils.uio.no/studier/ppu/programplan/fagdidaktikk/fagdidaktikk_tospraklig_opplaring.html

Kunnskapsdepartementet (1998) Opplæringsloven <http://www.lovddata.no/all/hl-19980717-061.html>

Kunnskapsdepartementet (2005) Lov om universiteter og høyskoler

Kunnskapsdepartementet (2006) Forskrift til opplæringsloven

Kunnskapsdepartementet (2008) "FOR 2008-03-04 nr. 214: Forskrift om endring i forskrift til opplæringslova" (lest 27/8/08) <http://www.lovddata.no/cgi-wift/ldles?ltdoc=/for/ff-20080304-0214.html>

Lagerstrøm, Bengt Oscar (2007) *Kompetanse i grunnskolen, hovedresultater 2005/2006*. SSB rapport 2007/21

Ot. Prp. nr. 40 *Om lov om endringer i opplæringslova og privatskolelova*

SSB (2004) "Færre unge lærere i skolen" (lest 13.8.2008)
<http://www.ssb.no/emner/04/02/utlaerer/>

SSB (2004) "Lærarar, etter alder og skoleslag. 1992-2003" (lest 27/8/08)
<http://www.ssb.no/emner/04/02/utlaerer/tab-2004-09-20-02.html>

SSB "Utdanning" (lest 27/8/08) http://www.ssb.no/utdanning_tema/

St. Meld. 16 (2006-2007) *...og ingen sto igjen*

St. Meld. 23 (2007-2008) *Språk bygger broer*

Turmo, Are og Aamodt, Per O. (2007) *Pedagogisk og faglig kompetanse blant lærere i videregående skole*. På oppdrag for Utdanningsdirektoratet.

Utdanningsdirektoratet "Læreplan i morsmål for språklige minoriteter." (lest 4/7/08)
http://www.udir.no/templates/udir/TM_L%C3%A6replan.aspx?id=2100&laereplanid=432536